

KONCEPCE RODINNÉ POLITIKY

VERZE 5.1, 26. KVĚTNA 2016

Re-vize rodinné politiky	1
Demografické trendy	3
Trend č. 1: Pokles porodnosti.....	3
Trend č. 2: Stárnutí populace	4
Trend č. 3: Změna struktury rodin.....	5
Socioekonomická situace rodin.....	7
Trend č. 4: Různá zaměstnanost dle pohlaví a věku.....	7
Trend č. 5: Zvyšující se chudoba rodin	8
Co rodiny potřebují	11
Veřejné služby.....	11
Opatření č. 1. Dostupné bydlení pro rodiny s dětmi a seniory	12
Opatření č. 2. Standard kvality předškolních zařízení	13
Opatření č. 3. Garance míst v mateřských školách	15
Opatření č. 4. Zavedení mikrojeslí.....	15
Opatření č. 5. Dostupnost školních družin	16
Opatření č. 6. Služby primární prevence.....	17
Flexibilní formy práce	18
Opatření č. 7. Zahájit debatu o zkrácení týdenní pracovní doby při zachování mzdy.....	18
Opatření č. 8. Zavedení finanční bonifikace pro zaměstnavatele	18
Opatření č. 9. Legislativní úpravy zákoníku práce.....	19
Opatření č. 10. Výpočet minimálního vyměřovacího základu z minimální mzdy.....	20
Finanční podpora.....	21
Opatření č. 11. Zrušení slevy na manžela u daně z příjmů fyzických osob.....	22
Opatření č. 12. Účast rodičů pečujících o děti do sedmi let v systému sociálního pojištění.....	22
Opatření č. 13. Vyšší mateřská a rodičovská	24
Opatření č. 14. Zavedení plošných přídavků na dítě	25
Opatření č. 15. Zavedení univerzálního porodného.....	25
Opatření č. 16. Voucherový systém pro jídlo, dopravu do škol a školní pomůcky pro děti	26
Opatření č. 17. Zavést zálohované výživné	26
Opatření č. 18. Snížení rozdílu v odměňování dle pohlaví	27
Ocenění péče.....	28
Opatření č. 19. Zavedení dlouhodobého ošetrového	29
Opatření č. 20. Posílení postavení neformálních pečujících	29
Opatření č. 21. Služby pro domácnost	30
Svobodná volba reprodukce	31
Opatření č. 22. Zvýšení dostupnosti asistované reprodukce	31
Opatření č. 23. Finančně dostupná antikoncepce.....	32
Opatření č. 24. Důstojné porody.....	32
Finanční dopady navrhovaných opatření.....	33
Akční plán k realizaci této Koncepce	34
Rejstřík	35

RE-VIZE RODINNÉ POLITIKY

Rodinná politika jako
průřezová politika

Koncepce rodinné politiky (dále jen „Koncepce“) byla zpracována Ministerstvem práce a sociálních věcí ve spolupráci s Odbornou komisí pro rodinnou politiku, která byla ustanovena v souladu s programovým prohlášením vlády¹ za účelem zajištění dlouhodobého a systémového řešení rodinné politiky v České republice (dále jen „ČR“). Rodinná politika je politikou z povahy věci průřezovou. Na její tvorbě se podílí kromě Ministerstva práce a sociálních věcí i další rezorty, proto je Koncepce připravena v návaznosti na všechny aktuální koncepční vládní dokumenty.²

Základní životní hodnoty

Rodiny jsou místem, kde se uskutečňuje většina péče o ty, kteří ji vzhledem ke svému věku či zdravotnímu stavu potřebují. Žít ve spokojené rodině a mít děti – to jsou elementární hodnoty, kterým lidé ve svém životě přikládají nejvyšší váhu.³

Rodina jako heterogenní
kategorie

Dnešní rodina je velmi heterogenní kategorií. Její soudobá struktura je podmíněna kulturou, tradicí a společenskými hodnotami a stále se dynamicky proměňuje. Pro účely Koncepce a návrhy opatření je rodina definována jako základní sociální jednotka společnosti a přirozené prostředí pro rozvoj jejích členů a členek.¹ Konstitutivním znakem rodiny je partnerství alespoň dvou osob spojených biologickou či sociální vazbou s jednogeneračním nebo vícegeneračním aspektem. Zásadním kritériem rodiny je vzájemná péče a hospodaření. Podoba soužití osob je rozhodnutím členů rodin, nelze preferovat konkrétní vybraný model rodiny nebo určovat formy soužití.

Rodiny pod tlakem

ČR se – stejně jako ostatní země Evropské unie (dále jen „EU“) – nachází v závěrečné fázi druhého demografického přechodu, který je charakteristický nízkou sňatečností, vyšším věkem prvorodiček, nízkou plodností, rozvolněním forem partnerství a prodlužující se nadějí dožití. Přestože pro více než dvě třetiny českých občanů je ideálem model dvoudětné rodiny, značná část párů má jen jedno dítě.⁴ Tyto demografické rysy jsou nezamýšleným důsledkem modernizačního procesu, který se vyznačuje individualismem a materialismem. Společenské proměny pak s sebou přinášejí jak širší možnosti a vyšší očekávání, tak ale i menší sociální jistoty, vyšší konkurenční boj a celkový pocit zvýšené nejistoty. Rodiny se tak ocitají pod velkým tlakem.

Cíle rodinné politiky

Základním cílem rodinné politiky proto musí být rozptýlení obav lidí z výrazného propadu životní úrovně poté, kdy založí rodiny s dětmi či začnou pečovat o své rodiče či jiné závislé členy rodiny, tak aby se zvýšila důvěra v budoucnost a posílila soudržnost české společnosti. Rodinná politika je předmětem zájmu také Evropské unie, která vnímá rodinu jako důležitý článek společenského vývoje, ekonomické prosperity a sociální soudržnosti, a z tohoto důvodu vyzývá členské země k vytváření udržitelného systému rodinné politiky⁵ s těmito základními cíli: 1. blaho dítěte, 2. rovnost žen a mužů, 3. sladování pracovního a rodinného života a 4. mezigenerační solidarita.

Rodinná politika by měla zejména zvýšit důvěru rodin v budoucnost a posílení soudržnosti české společnosti.

¹ Kvůli lepší čitelnosti a také délce textu je v Koncepci nadále používáno generické maskulinum, kterým jsou myšleny jak ženy, tak muži.

Možnost volby jako
klíčový princip

Klíčovým principem rodinné politiky je proto vytvářet rodinám takové prostředí, ve kterém mohou svobodně volit formy rodinného života a odpovědně naplňovat svá rozhodnutí týkající se rodinných hodnot, cílů, funkcí a péče o závislé členy.⁶

Klíčovým principem této Koncepce je poskytnout možnost svobodné volby.

Mezinárodní srovnání
výdajů na rodinnou
politiku

Výdaje na rodinnou politiku se v ČR pohybují kolem 2,5 % HDP, což odpovídá průměru zemí OECD. Podpora rodin je však výrazně koncentrovaná v oblasti daňových úlev. ČR má druhý nejvyšší podíl výdajů na daňové úlevy rodinám na HDP (0,86 % HDP v roce 2011) mezi zeměmi OECD. Oproti tomu výdaje na služby pro rodiny s dětmi jsou v ČR ve srovnání s ostatními státy OECD velmi nízké – pouze 0,55 % HDP (asi 20 mld. Kč v roce 2011) jde na podporu služeb, zatímco průměr zemí OECD se pohybuje na úrovni 0,95 % HDP. V zemích OECD je rozvoj služeb pro rodiny výrazným trendem rodinných politik.⁷ Výdaje na peněžní transfery rodinám s dětmi jsou lehce podprůměrné (asi 1 % HDP, tedy asi 40 mld. Kč, v roce 2011) a jsou velmi výrazně koncentrované na rodiny s nejmenšími dětmi. Více než 33 mld. Kč z celkových 40 mld. Kč peněžních transferů rodinám šlo v roce 2011 rodinám s nejmladšími dětmi formou peněžité pomoci v mateřství a rodičovského příspěvku.⁸

ČR zaostává v podpoře služeb pro rodiny, což je v rozporu s trendy zemí OECD.

Dlouhodobý pokles
sociální podpory rodin

Z dlouhodobého vývoje státní sociální podpory rodin dětmi je vidět snižující se podíl těchto peněžních transferů směrem k rodinám na HDP ČR. Zatímco v roce 1995 to bylo 1,9 % HDP, v roce 2012 již pouze 1,1 % HDP, přičemž průměr EU-28 v roce 2012 byl 2,2 % HDP.⁹ Ve struktuře výdajů na dávky státní sociální podpory došlo v letech 1990–2012 k poklesu výdajů na přídavek na dítě a sociální příplatek, naopak vzrostly výdaje na rodičovský příspěvek a na příspěvek na bydlení. Tato skutečnost je rodinám s dětmi v ČR kompenzována daňovým zvýhodněním na dítě.

Re-vize rodinné politiky

ČR v dlouhém období po roce 1989 nevytvořila model rodinné politiky, který by analogicky odpovídal některému ze současných evropských modelů. Deficit modelu způsobuje narušení funkčnosti jednotlivých prorodinných opatření, jejich roztržitost, neprovázanost a v souhrnu pak jejich slabou účinnost. Za optimální řešení proto Odborná komise pro rodinnou politiku považuje prosazení komplexního zákona o podpoře rodin, který by obsahoval opatření navrhnutá v této Koncepci. Pouze dostatečně provázaná forma opatření, jak je zde předkládána, bude mít vliv na celkový hodnotový, sociální a ekonomický kontext, v němž lidé žijí.

ČR potřebuje nový, komplexně uchopený zákon o podpoře rodin.

DEMOGRAFICKÉ TRENDY

Tři výrazné trendy Předpokladem existence české společnosti je udržení její populace. Demografický vývoj prošel v ČR od 90. let 20. století zásadními změnami, v nichž lze pozorovat tři výrazné trendy: pokles porodnosti, stárnutí obyvatelstva a změnu struktury rodin.

TREND Č. 1: POKLES PORODNOSTI

Pokles porodnosti Prudký pokles porodnosti vedl v letech 1994–2005 téměř k zastavení růstu obyvatelstva. Počet živě narozených dětí klesl během deseti let ze 130 tisíc v roce 1990 pod hranici 90 tisíc a v posledních letech se pohybuje pod 110 tisíci. Přestože migrační saldo zůstávalo kladné, počet obyvatel ČR se do roku 2002 snížil na 10,2 milionu obyvatel z 10,3 milionu v roce 1990. Po roce 2003 se počet obyvatel mírně zvyšuje především vlivem imigrace, přírůstek přirozenou měrou je zanedbatelný. Výraznější byl pouze v období 2007 až 2010, kdy počet živě narozených přesahoval 110 tisíc. V současné době žije v ČR celkem 10,5 milionu obyvatel.¹⁰

Nízká plodnost Nízké počty živě narozených dětí v ČR jsou důsledkem velmi nízké plodnosti, která se v posledních deseti letech pohybovala na úrovni 1,3–1,5 dětí na ženu.¹¹ Ovšem v období 1996 až 2004 byla intenzita extrémně nízká, neboť na jednu ženu připadalo pouze 1,2 dítěte. V rámci EU patří ČR ke státům s nízkou plodností podobně jako Německo, Rakousko a státy východní a jižní Evropy. Většina západoevropských států však nikdy neklesla průměrným počtem dětí na jednu ženu pod hodnotu 1,7 a některé státy, například Francie a Švédsko vykazují nyní dvě děti na jednu ženu.¹²

Zakládání rodin v pozdějším věku Výrazný je v ČR posun narození dětí do vyššího věku rodičů. Věk ženy v době prvního porodu se postupně zvyšoval z 22,5 let v roce 1990 na 28 roků v roce 2014. Na rozdíl od situace před rokem 1990, kdy se děti nejčastěji rodily ženám do věku 25 let, je od roku 2011 největší část úrovně plodnosti tvořena skupinou žen ve věku 30–34 let. Posun zakládání rodin do vyššího věku žen a mužů je v souladu s evropskými trendy, avšak oproti západoevropským státům rodí české ženy ve vyšším věku děti méně často. Je to dáno tím, že páry daleko více odkládají především početí druhého dítěte, takže vyšší věk v době prvního porodu způsobuje, že další děti již žena porodit často nestihne. To se týká především žen s vysokoškolským vzděláním, které mají v průměru o 0,4 dětí méně než ženy se základním vzděláním.

Bezdětnost Relativně příznivým faktem je, že většina českých žen nakonec alespoň jedno dítě má. Vysoká konečná bezdětnost byla u žen narozených na počátku 20. století (více než 20 %) a nejnižší konečná bezdětnost u žen narozených ve čtyřicátých a v padesátých letech 20. století (5 %). Sama nízká úroveň bezdětnosti v těchto generacích je odrazovým můstkem k jejímu zvyšování.¹³ Jak uvádějí data z doposud posledního sčítání lidu z roku 2011, u generace žen z počátku 70. let 20. století, tedy u generace žen v ještě plodném věku, byl podíl doposud bezdětných žen na úrovni 8 %, tedy nízký. Vyšší podíly bezdětných zůstávají tradičně mezi vysokoškolačkami, nejnižších podílů bezdětných dosahují tradičně středoškolačky bez maturity. Ačkoliv mezi ženami, narozenými v polovině 70. let 20. století a dále mezi ženami mladšími lze očekávat v důsledku změny reprodukčního chování vyšší podíly celoživotně bezdětných, v evropském srovnání by měla zůstat ČR dle demografických prognóz mezi zeměmi s nižšími nebo

středně vysokými podíly bezdětných žen.¹⁴ Výběrová šetření ukazují, že ani u těchto generací nejsou nulové reprodukční plány časté. Podle výzkumu Životní a pracovní dráhy z roku 2010 plánovalo zůstat bez dětí 7 % žen ve věku 30–39 let a zhruba dvakrát tolik mužů.¹⁵ Konečná bezdětnost bývá častěji výsledkem odkládání rodičovství nebo nerozhodnutí se pro rodičovství než plánování a rozhodnutí se pro trvalou bezdětnost.¹⁶ ČR se tak svou nízkou umělou potratovostí a vysokým počtem žen užívajících nějakou formu antikoncepce řadí mezi západoevropské státy, svou nízkou plodností se naopak řadí mezi východoevropské státy.

Posun zakládání rodin do vyššího věku žen a mužů je v souladu s evropskými trendy, avšak oproti západoevropským státům rodí české ženy ve vyšším věku děti méně často.

Nárůst asistované
reprodukce

S posunem rodičovství do vyššího věku souvisí i růst podílu dětí narozených po asistované reprodukci, který se přiblížil 4 %. V ČR bylo v roce 2013 evidováno přes 32 tisíc cyklů asistované reprodukce. Z biologického hlediska je nevhodnější období pro narození prvního dítěte věk do 30 let, s vyšším věkem se schopnost přirozeně počít a porodit dítě snižuje. Nejvyšší zájem o asistovanou reprodukci mají páry mezi 30–39 rokem, kdy je rovněž nejvyšší úspěšnost a zákrok je hrazen zdravotního pojištěním.¹⁷ K růstu podílu neplodných párů přispívá také životní styl, vysoká hladina stresu a znečištěné životní prostředí.

TREND Č. 2: STÁRNUTÍ POPULACE

Lidé 65+ tvoří pětinu
obyvatelstva a jejich podíl
roste

Od roku 1990 se střední délka života při narození prodloužila o sedm až osm let. Stárnutí populace je charakteristickým rysem demografického vývoje nejen v ČR, ale i v dalších zemích EU. Projevuje se růstem podílu i počtu lidí ve věku 65 let a starších a je nevyhnutelným důsledkem toho, že se méně lidí rodí a stále více se jich dožívá vyššího věku. V roce 2014 žilo v ČR 1,9 milionu obyvatel ve věku 65 let a vyšším, což představuje 18 % z celkového počtu. Počet osob ve věku 85 let a vyšším byl 0,2 milionu (2 %). V roce 2050 se předpokládá pokles celkového počtu obyvatelstva na 9,8 milionu, avšak počet starších lidí se zdvojnásobí; počet osob ve věku 65 let a více se odhaduje na téměř 3,8 milionu, což bude představovat více než jednu třetinu ze všech osob žijících v ČR. Současně se do roku 2050 ztrojnásobí počet osob 85letých a starších na téměř 0,6 milionu, což bude představovat přibližně 6 % populace.¹⁸

Stárnutí populace je charakteristickým rysem demografického vývoje souvisejícím s růstem počtu lidí ve věku 65 let a starších, nižší porodností a vyšším věkem dožití.

Zdravá délka života

S prohlubujícím se procesem demografického stárnutí a růstem počtu starších lidí nabývá na významu kvalita života, tj. v jakém zdravotním stavu prožívají lidé svůj prodlužující se věk. Podle tzv. zdravé délky života při narození prožijí muži v ČR v průměru pouze 62 let v dobrém zdraví, tj. bez zdravotního omezení, a ženy 64 let. Jak muži, tak ženy tedy prožívají relativně značnou část svého seniorského věku s nějakou zdravotní indispozicí. Přičemž naděje dožití při narození byla v ČR v roce 2014 cca 75,8 let pro muže a 81,7 let pro ženy; průměr za EU byl v roce 2013 cca 77,8 let pro muže a 83,3 let pro ženy.

TREND Č. 3: ZMĚNA STRUKTURY RODIN

Nízká sňatečnost

Počty sňatků, které uzavřeli obyvatelé ČR, se výrazně snížily v první polovině 90. let 20. století. V letech 1995–2008 se roční počet sňatků pohyboval v rozmezí 50–55 tisíc. Od roku 2009 klesl roční počet nově vzniklých manželství pod hranici 50 tisíc a v současné době setrvává na úrovni 45 tisíc. Nízký počet sňatků není jen důsledkem méně početných generací vstupujících do věku, ve kterém je sňatek uzavírán, ale zejména důsledkem snižující se intenzity vstupu do manželství a odkladu sňatku do vyššího věku. V roce 2014 byla intenzita sňatečnosti svobodných u mužů 53 % a u žen 61 %. Před rokem 1990 zůstávalo svobodných jen 10 % mužů a 5 % žen. Zatímco v roce 1990 byl průměrný věk při prvním sňatku u mužů 24 let a u žen 22 let, v roce 2014 to bylo 32 let u mužů a 30 let u žen. Velká část obyvatelstva tedy žije v nesezdaném soužití, tento trend se přitom netýká jen mladé generace.

Registrovaná partnerství

V roce 2006 bylo uzákoněno registrované partnerství, kterých je od té doby ročně uzavíráno průměrně okolo 200, do konce roku 2015 jich bylo uzavřeno celkem 2174, z toho 1439 bylo mužských párů a 735 ženských, okolo tří set jich opět zaniklo.¹⁹ Podle výsledků sčítání lidu z roku 2011 v domácnostech dvojic gayů a lesbických žen vyrůstalo v ČR okolo devíti stovek dětí. V rodinách registrovaných partnerů jich bylo téměř pět desítek, ostatní žily u „nesezdaných“ párů. V porovnání s ostatními evropskými státy je počet uzavíraných registrovaných svazků zatím nízký, ale pokud bude kopírovat vývojový trend, dá se očekávat postupný mírný nárůst i změna struktury podle pohlaví ve prospěch žen.²⁰

Vysoká rozvodovost

Nízká sňatečnost obyvatelstva je zároveň doprovázena současně vysokou rozvodovostí. Od roku 2002 se úroveň rozvodovosti v ČR pohybuje mezi 45–50 %, což znamená, že pokud by zůstala na takové úrovni, pak by se rozvedla téměř polovina manželství. Rozvod nastává nejčastěji po třech až pěti letech manželství a týká se nejvíce mužů a žen ve věku 39–40 let. Rozvodů manželství s nezletilými dětmi v roce 2014 bylo 57 % z celkového počtu, žilo v nich 23,1 tisíce dětí.²¹

Změna struktury rodin

Celková struktura českých rodin se mění. Roste podíl jednočlenných domácností (singles), bezdětných párů a nesezdaných soužití,²² ubývá rodin se dvěma a více dětmi. Podíl domácností bez dětí vzrostl ze 44 % v roce 1991 na 56,5 % v roce 2011 a naopak poklesl podíl domácností se třemi a více dětmi z 5,9 % na 2,9 %.²³ Ze všech domácností s dětmi jich je 49,1 % s jedním dítětem, 41,6 % se 2 dětmi, 9,3 % se třemi a více dětmi.²⁴ Narůstá také počet rodin sólo rodičů se závislými dětmi. Podle statistik²⁵ ze všech rodin se závislými dětmi²⁶ tvoří rodiny sólo rodičů 22 %, zatímco v roce 1991 jich bylo 15,4 %. Ženy stojí v čele 83,4 % těchto rodin se závislými dětmi.²⁷

Celková struktura českých rodin se mění. Roste podíl jednočlenných domácností (singles), bezdětných párů a nesezdaných soužití, ubývá rodin se dvěma a více dětmi.

Polovina dětí narozena mimo manželství

Dalším trendem, kterým se ČR neodlišuje od evropského vývoje, je růst podílu dětí narozených mimo manželství. Z 9 % v roce 1990 na 47 % v roce 2014,²⁸ a to především u prvních dětí. V rámci EU patří ČR ke státům s nadprůměrnou hodnotou tohoto ukazatele,²⁹ nicméně jedná se o celoevropský trend, který

odstartoval už od 70. let. Význam manželství pro zakládání rodin začal nejdříve klesat ve Skandinávii, v západní a centrální Evropě nastal podobný vývoj o něco později, až okolo roku 1980 a v jižní a východní Evropě až po roce 1990.³⁰

Postoje ve společnosti

Potvrzení trendu změny struktury rodin najdeme i v hodnotových dotaznících. Podle výzkumů veřejného mínění³¹ zaměřených na hodnotové orientace si rodina jako hodnota uchovává prvenství, avšak mění se její obsah.³² Nejvýše hodnocená položka je dnes „mít dobré, spokojené rodinné zázemí“ (v roce 2014 pro 92 % lidí velmi a spíše důležitá). Hodnota „mít děti“ se umístila na třetím místě s 85 %. Nepříznivou zprávou je, že mladší lidé přikládají rodině menší důležitost; přičemž pro ženy je významnější. V rámci rodinných hodnot se již dlouhodobě přesouvá orientace lidí od manželství k partnerství, které zaujímá v hodnotovém žebříčku první místo (mít stálého životního partnera), na druhém pak je „mít děti“, uzavření manželství je až na 5. místě.³³ Nejaktuálnější výzkum veřejného mínění z února 2016 potvrzuje čím dál tolerantnější postoje k soužití partnerů, kteří neuzavřeli sňatek, a to včetně výchovy dětí rodiči, kteří nejsou manželé. Představy o ideálním věku při narození prvního dítěte se proměňují a to u obou rodičů – u otce je to 30 let a více, u žen nejčastěji 24–30 let.³⁴ Dlouhodobě lidé nemají tolik dětí, kolik by si přáli, přičemž přetrvává většinová preference dvou dětí.³⁵

Podle výzkumů veřejného mínění si rodina jako hodnota uchovává prvenství, avšak mění se její obsah. Nejvýše hodnocená položka je dnes „mít dobré, spokojené rodinné zázemí“, hodnota „mít děti“ se umístila na třetím místě.

SOCIOEKONOMICKÁ SITUACE RODIN

TREND Č. 4: RŮZNÁ ZAMĚSTNANOST DLE POHLAVÍ A VĚKU

Velmi nízká
zaměstnanost žen
s malými dětmi

V zaměstnanosti žen se v ČR nadprůměrně silně projevuje vliv mateřství. Zatímco míra zaměstnanosti žen s dětmi nad 11 let věku je v ČR vůbec nejvyšší v EU,³⁶ míra ekonomické aktivity žen s malými dětmi je jedna z nejnižších a v posledních dvou desetiletích se dále snižovala. V případě matek ve věku 20–44 let s dětmi do čtyř let věku klesla mezi roky 1993–2007 ze 48 % na 28 %.³⁷ Rozdíl mezi mírou zaměstnanosti žen bez dětí a žen s dětmi do šesti let je tak dnes v ČR vůbec nejvyšší v Evropě, dosahuje 35,7 p. b.³⁸ Míra zaměstnanosti mužů ve věku 20–64 let byla v roce 2014 v ČR 82,2 %, přičemž průměr pro EU za stejný rok byl 75 %. U žen ve stejné věkové kategorii byla míra zaměstnanosti 64,7 %, přičemž průměr za EU je 63,5 %.³⁹

Ženy jsou vzdělanější
než muži

Dnešní mladé ženy jsou vysoce kvalifikované: nadpoloviční většina dívek v současnosti pokračuje po maturitě v dalším studiu, velký díl dokončí vysokou školu, dokonce vyšší než u mužů. V roce 2001 tvořily ženy 51 % na všech absolventek a o 12 let později, v roce 2013, již 61 %.⁴⁰ Nespokojenost mladých žen s jejich životní dráhou tak často souvisí se snížením profesního rozvoje při dlouhodobém přerušení kariéry, kdy jsme svědky stále častějšího řetězení rodičovských. U matek dvou dětí je počet let celkem (bez ohledu na to, zda se mezi porody vrátila do práce nebo ne) strávených s dětmi doma relativně velký. Zhruba dvě pětiny dvoudětných matek, které se narodily mezi lety 1970–1985, byly doma celkem více než 6 let.⁴¹ Po ukončení rodičovské dovolené začínají ženy často v budování kariéry znovu od úplného začátku a navíc i potom čelí pokračujícím obtížím se sladováním rodinného a pracovního života a především diskriminaci spojené s očekáváním jejich role primárního rodiče.

Diskriminace žen na trhu
práce

Míra nezaměstnanosti žen s malými dětmi je více než dvojnásobná v porovnání s bezdětnými ženami, navíc přes 60 % nezaměstnaných žen s dítětem do šesti let se stává nezaměstnanými bezprostředně po ukončení rodičovské dovolené.⁴² U mužů tento faktor neexistuje, neboť participace mužů na péči jak o děti, tak o členy rodiny závislé na péči, je v ČR velmi nízká. Nepřekvapí tedy, že rozdíl v míře ekonomické aktivity žen a mužů zůstává jedním z nejvyšších v evropském kontextu.⁴³ Existující nerovnost na trhu práce je také evidentní z vysokého rozdílu ve mzdách žen a mužů (22,1 %), který se téměř nemění od roku 2008 a je třetí nejvyšší v EU. Rozdíl mezi mediánovou mzdou ženy a muže v ČR v roce 2015 činil více jak 5 tisíc Kč v neprospěch žen. To ukazuje na diskriminaci pečujících osob ze strany českých zaměstnavatelů. Zároveň to omezuje možnost lidí svobodně si volit rodinný model, nuceně směřuje ženy do role jediné pečovatelky a muži naopak určuje roli „živitele rodiny“ s omezeným přístupem k dětem.

V ČR je omezená možnost svobodně si volit rodinný model, ženy jsou směřovány do role pečovatelky, muži je určena role „živitele rodiny“ s omezeným přístupem k dětem.

Prekarizace práce,
chudoba pracujících

V době ekonomické krize po roce 2008 vzrostl počet žen nově zaměstnaných na zkrácený úvazek ze 7,5 % na 17,5 %.⁴⁴ Na prekarizaci práce v ČR ukazuje podíl zaměstnání se smlouvou na dobu určitou, ten je mezi lidmi ve věku do 29 let 15 %

a ve věkové skupině nad 60 let dokonce 27 %. V těchto skupinách je také vysoký podíl pracujících bez smlouvy nebo na dohodu o pracovní činnosti / provedení práce. Smlouvu na dobu určitou má 7,2 % mužů, ale 10,5 % žen.⁴⁵

Nízké zapojení generace
50+ na trhu práce

V jednotlivých zemích EU se velmi liší zapojení kategorie 50–64 let do pracovního procesu. Vystavení špatným pracovním podmínkám snižuje motivaci i ochotu zaměstnanců dále pracovat.⁴⁶ V ČR se generace 50+ snaží udržet na trhu práce do důchodového věku, avšak při ztrátě zaměstnání je pro ně obtížné nalézt nové, takže tyto osoby tvoří téměř třetinu uchazečů o práci.⁴⁷ Jejich ekonomická neaktivita stoupá spolu s věkem. Zatímco v ČR je v kategorii 55–59 let zaměstnanost mezi zeměmi OECD nadprůměrná, ve věkových skupinách 60–64 a 65–69 je výrazně podprůměrná.⁴⁸ K hlavním příčinám nezaměstnanosti patří kombinace různých znevýhodnění, zejména nedostatečná profesní mobilita (kvalifikace, zdravotní omezení), předsudky zaměstnavatelů a potřeba kombinovat práci a péči o rodinu, zejména o závislého seniora.⁴⁹

Péče v rodinách –
sendvičová generace

Třetina osob nad 50 let v průběhu posledních 12 měsíců pečovala o někoho blízkého mimo svou domácnost.⁵⁰ Z populace 18+ poskytovalo 18 % mužů a 28 % žen⁵¹ pravidelnou péči členům své rodiny, kteří jsou starší, nemocní či nemohoucí. Nejvíce zatížené péčí byly ženy ve věkové skupině 55–64 let (37 % žen v tomto věku pravidelně pečuje). Souběžnou péčí o děti a další členy rodiny byly nejvíce zatíženy ženy ve věku 35–44 let – téměř čtvrtina žen v této věkové kategorii pečovala vedle dětí ještě o další členy rodiny. Ženy častěji pečovaly na každodenní bázi (28,3 % žen vs. 18,9 % mužů ze vzorku lidí starších 50 let, tj. mezi pečujícími bylo 60 % žen a 40 % mužů), mezi muži se naopak častěji objevují méně frekventované formy péče (20,8 % mužů a 13,3 % žen uvedlo, že pečuje méně než jednou za měsíc). Naprosté většiny pečujících se týkal souběh péče s ekonomickou aktivitou: z mužů takřka všichni pečující mladší 55 let, z žen byla ve věku do 55 let neaktivní pouze přibližně jedna pětina pečujících. Ve věkové kategorii 55–64 let stále ještě pracovalo 44 % pravidelně pečujících žen a 64 % pravidelně pečujících mužů.⁵²

TREND Č. 5: ZVYŠUJÍCÍ SE CHUDOBA RODIN

Diverzifikace chudoby

Chudobu lze vnímat ze dvou pohledů. První vychází čistě z příjmů a sleduje, zda je domácnost ohrožena tzv. příjmovou chudobou. Druhý pohled vychází z toho, co si daná domácnost ze svých příjmů může dovolit, sleduje se ohrožení tzv. materiální deprivací. Platí přitom, že chudoba se přenáší z generace na generaci a úzce souvisí se sociálním vyloučením.

Příjmová chudoba rodin

Podle mezinárodních statistik⁵³ patří ČR k zemím s nejnižší mírou ohrožení příjmovou chudobou vůbec i nízkou mírou chudoby rodin s dětmi. Přitom však platí, že chudobou jsou více ohroženy domácnosti s více dětmi, domácnosti sólo rodičů, domácnosti s nižším dosaženým vzděláním a domácnosti, jejichž nejmladší nezaopatřené dítě má mezi 6–17 roky.⁵⁴ Celkem 31,7 % rodin s jedním rodičem a závislými dětmi je ohroženo chudobou, oproti 5,9 % rodin se dvěma dospělými a jedním dítětem a 7,8 % rodin se dvěma dětmi. Sólo rodiny se dvěma a více dětmi jsou ohroženy příjmovou chudobou dokonce v 43,8 %. Z hlediska socio-ekonomického jsou chudobou ohroženy zejména domácnosti bez příjmů ze zaměstnání (34 % v roce 2013), případně částečně zaměstnané (12 %).

V ČR platí, že chudoba se přenáší z generace na generaci a úzce souvisí se sociálním vyloučením.

Chudoba pracujících

Ačkoliv ukazatele ohrožení chudobou pro ČR vyznívají pozitivně, mnoho rodin s dětmi se ocitá v situaci, kdy jejich výdělky nestačí na pokrytí potřeby rodiny. Problém pracující chudoby se týká více žen než mužů, konkrétně v ČR 13 % mužů a 24,5 % žen, jde tedy o každou čtvrtou ženu. V EU je podíl chudých výdělků u žen 21 %, u mužů obdobně jako v ČR 13 %. Medián hrubé měsíční mzdy zaměstnance na plný úvazek byl v roce 2010 21 tisíc Kč, hodnota pro nízký výdělek byla 14 tisíc Kč.⁵⁵

Materiální deprivace rodin

V roce 2014 bylo materiální deprivací ohroženo 6,7 % všech domácností. Z nejčastěji jmenovaných faktorů si rodiny nemohly dovolit neočekávaný výdaj ve výši 9,7 tisíce korun, tam se jednalo o 36 % domácností, nebo si nemohly dovolit týdenní dovolenou (32 %), jíst obden maso (11,1 %) nebo dostatečně vytápět byt (4,9 %).⁵⁶

Chudoba ve stáří

Zvláštní kapitolou je chudoba ve stáří, která se týká zejména osaměle žijících senierek. U nově přiznaných důchodů je poměrný rozdíl mezi důchody mužů a žen 19 %. Ženy jsou také více ohroženy chudobou – 15,3 % žen nad 55 let je ohroženo příjmovou chudobou, zatímco u mužů ve stejné věkové kategorii je to 9,9 %.⁵⁷ Na výši důchodů mají vliv celoživotní nerovnosti v odměňování žen a mužů, stejně jako tradiční dělba práce v domácnosti a neuznání péče jako společensky oceňované práce.

Výdaje na bydlení

Zakládání rodiny ztěžuje mladým lidem finanční nedostupnost bydlení. Téměř třetina rodin s dětmi považuje náklady na bydlení za velkou zátěž, přičemž u rodin bez dětí je to jen asi čtvrtina domácností. A to i přes to, že domácnosti s dětmi jsou méně spokojeny se svým bydlením. V domácnostech s jedním rodičem navíc finance spojené s bydlením představují výrazně větší zátěž než v rodinách se dvěma rodiči.⁵⁸ I když míra ohrožení příjmovou chudobou přímo nesouvisí s výdaji domácnosti, více jsou chudobou ohroženy domácnosti žijící v nájemném typu bydlení (17 %). V jejich případě kombinace nižších příjmů a vyšších nákladů na bydlení vede k omezenější možnosti spotřeby a k větší závislosti na nepojistných sociálních dávkách. Rodiny s dětmi vydávají na bydlení v průměru cca šest tisíc korun.

Zakládání rodiny ztěžuje mladým rodinám finančně nedostupné bydlení.

Výdajová struktura rodin s dětmi

Specificky pak v rodinách se závislými dětmi připadá asi 20 % výdajů na nákup potravin a bydlení, 10–12 % výdajů na zboží, služby, dopravu, kulturu a rekreaci.⁵⁹ Nejmenší výdaje jsou spojeny se vzděláváním a zdravím (kolem 1–2 %). Více jak polovina rodin vychovávajících jedno předškolní a jedno školou povinné dítě vydává měsíčně přes jeden tisíc korun na jejich vzdělávání, tedy cca 2 % příjmů. Rodiny sólo rodičů platí svým dvěma dětem měsíčně průměrně kolem 660 Kč na vzdělávání (3 % z příjmů). Za dětské oblečení a obuv (tj. na děti do 15 let věku) vydávají úplné i rodiny sólo rodičů se dvěma dětmi průměrně přes 800 Kč měsíčně (tzn. 2,1 % příjmů). V rodině s jedním dítětem přes 500 Kč (1,8 % příjmů v úplných

rodinách a 2,4 % v rodinách sólo rodičů). Rodiny sólo rodičů častěji než úplně pociťují nedostatek finančních prostředků na koupi nového oblečení pro děti. Hůře dostupné je pro rodiny s dětmi (častěji ty s nižšími příjmy a sólo rodiny) také peněžní zajištění volnočasových aktivit dětí související jednak s potřebným vybavením pro jejich venkovní aktivity či zaplacením kroužků a jednak s úhradou školních výletů či prázdninových táborů. V ČR má 21 % rodin hypotéku a 29 % půjčku. Finanční rezervu pro případ náhlých výdajů má pouze 50 % rodin.⁶⁰

Negativní dopady rozvodů

Rozdíly v ekonomické situaci rodin pramení také z rodinného stavu členů. Zahraniční výzkumy identifikují pokles životní úrovně po rozvodu jak u samotných rozvedených, tak u jejich dětí. Výzkum také ukazuje souvislosti mezi rodinnou dělbou práce mezi mužem a ženou. V ČR takový výzkum zatím chybí, nicméně české domácnosti rozvedených vykazují nižší příjmy na jednotlivce než domácnosti vedené sezdáním párem. U domácností bez dětí je průměrný rozdíl v příjmech téměř 10 %, u domácností s nezaopatřenými dětmi už více jak 20 %. Mezi domácnostmi rozvedených mají signifikantně nižší příjmy na jednotlivce ty, v jejichž čele stojí žena. Rozdíly ve výdajích mezi domácnostmi vedenými rozvedenými a sezdánými páry odpovídají rozdílům v příjmech: výdaje na jednotlivce domácností rozvedených jsou nižší a rozdíl ve výdajích na jednotlivce mezi domácnostmi rozvedenými a sezdánými je vyšší, pokud jsou v domácnosti nezaopatřené děti. Domácnosti rozvedených také uvádějí větší obtíže vyjít s příjmy. V neposlední řadě domácnosti vedené rozvedenými s větší pravděpodobností vykazují více příznaků materiální deprivace než domácnosti vedené sezdáním párem.

Poskytování věcné podpory v podobě sociálních služeb je účinnější a více zacílené než podpora ve formě dávek.

Nefunkčnost finančních transferů

Rodinná politika ve formě finančních transferů (např. v podobě dávek státní sociální podpory) má značné nevýhody ve srovnání s poskytováním věcné podpory v podobě služeb. Je totiž obtížné a administrativně náročné zacílit finanční transfery právě na ty skupiny populace, které je potřebují a budou z nich nejvíce těžit. Vyžadují totiž dokazování nároků a/nebo příjmové testování.⁶¹ Rovněž český daňově-dávkový systém výrazně neovlivňuje rozdíly v příjmech a riziko ohrožení chudobou.⁶² Investice do služeb pro rodiny umožňují sociální aktivizaci, investice do vzdělávání a do rozvoje lidského kapitálu, které umožňují lidem lépe se začlenit a participovat ve společnosti,⁶³ vedou ke snížení závislosti na sociálních dávkách a prokazatelně též vedou ke zvýšení rovnosti příležitostí pro děti.⁶⁴ Naopak dávky mohou vést k pasivnímu konzumu.

CO RODINY POTŘEBUJÍ

VEŘEJNÉ SLUŽBY

Bydlení je předpoklad funkčního rodinného prostředí

Oblast bydlení zásadně vstupuje do rodinné problematiky zejména skrze nevyhovující bydlení a vysoký podíl výdajů na bydlení na celkovém příjmu, které nedovoluje naplnění ostatních potřeb včetně péče a výchovy. Bydlení je přitom pro každou rodinu vedle jídla nenahraditelným statkem.

Nedostatečné a drahé nájemní bydlení

V ČR je v rámci EU jeden z nejmenších podílů nájemního bydlení, jedna z nejmenších průměrných velikostí bytu podle podlahové plochy a současně druhý největší podíl výdajů na bydlení z celkové konečné spotřeby domácností.⁶⁵ V ČR, na rozdíl od zemí západní Evropy, představuje vlastnické bydlení vysoce ceněnou hodnotu. Nájemní bydlení je spojeno s nižším sociálním statutem a často bývá považováno za provizorium. Domácnosti platí za bydlení v průměru 5600 Kč měsíčně, rodiny s dětmi zhruba o desetinu více, tj. více než 6 000 Kč, a ve srovnání s domácnostmi jednotlivců o třetinu více.⁶⁶ Poměr nákladů na bydlení k příjmům rodiny dosahuje průměrně 33 %. Domácnosti bez výdělečně činného člena zaplatí za bydlení zhruba polovinu svých příjmů, zvláště je-li (jeden) dospělý člen nezaměstnaný.⁶⁷

Podíl výdajů na bydlení v ČR je v rámci EU jeden z nejvyšších.

Prudký nárůst rodin s extrémně vysokými výdaji na bydlení

K roku 2013 počet domácností v nájemních bytech, jejichž podíl nákladů na bydlení na čistých příjmech přesahoval 40 %, činil 273 tisíc, což je více než třetina domácností bydlících v nájemních bytech. Mezi roky 2009–2013 vzrostl zejména v souvislosti s deregulací nájemného počet těchto domácností o 63 tisíc (tj. 30 %). Ve stejném období stoupl počet lidí platících vysoký podíl svého příjmu na bydlení – více jak 60 % – z 61 na 101 tisíc.⁶⁸ V roce 2015 dosáhly celkové výdaje na příspěvek a doplatek na bydlení od státu téměř 13 miliard Kč a výdaje v této oblasti sociální politiky se rok od roku navyšují, přestože jde často o podporu substandardních a nevyhovujících forem bydlení. Výdaje na bydlení nejvíce zatěžují domácnosti s nízkými příjmy; ohrožené jsou zejména domácnosti s jedním příjmem (sólo rodiny, rodiny s více dětmi, s nezaměstnanými členy) a domácnosti jednotlivců, zejména seniorů.⁶⁹ Nejvyšší zátěž vykazují domácnosti, které žijí ve velkých městech s vyšší úrovní nájmu. Do vysokého zatížení domácností výdaji na bydlení se také promítá energeticky náročný provoz bytového fondu.

Stovky tisíc rodin s dětmi žijí v nevyhovujících podmínkách

Nepříznivá situace spojená s bydlením se tak negativně projevuje zejména ve výchově dětí, které často dlouhodobě žijí v azylových domech, ubytovnách, v nevyhovujícím bydlení či v lokalitách s chybějící obslužností veřejnými službami. K roku 2014 z celkového počtu 48 tisíc osob žijících v kategorii „jiné“ (převážně tvořené ubytovny) tvořily 14 tisíc nezletilé děti. Téměř 150 tisíc domácností s dětmi žije v bydlení, kam zatéká či existuje problém s vlhkostí. Více jak 160 tisíc domácností s dětmi žilo v obydlich, kde byl objektivní nedostatek místa. Více jak čtvrt milionu dětí v ČR žije v nevyhovujících podmínkách.⁷⁰ Absence dostupného, stabilního bydlení je tak příčinou řady negativních sociálních jevů, které se replikují v dalších generacích. Ačkoliv ve veřejných zařízeních (školy, školky) panují velmi

striktní stavební a hygienické předpisy, děti většinu dne tráví v nevyhovujících podmínkách.

Více než čtvrt milionu dětí v ČR žije v nevyhovujících podmínkách.

Sociální bydlení

Hlavní vizí sociálního bydlení je, aby důstojné bydlení bylo dostupné každému za rovných podmínek, a to nejen skrze vlastnické bydlení. Je nepřipustné, aby rodiny s dětmi žily v nevyhovujících bytových podmínkách. Počet lidí bez přístřeší, na ubytovnách, v institucích či v sociálně vyloučených lokalitách se musí výrazně snížit. Podstatným způsobem by se měl také snížit počet lidí, kteří vynakládají na bydlení nepřiměřeně vysokou část svých příjmů (mezi tyto skupiny patří i senioři a seniorky, především pak osaměle žijící). Řešení zajištění dostupnosti bydlení pro domácnosti zatížené vysokými náklady na bydlení, ohrožené ztrátou bydlení či domácnosti bez domova nabízí Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025.⁷¹ Mezi prioritní cílové skupiny této Koncepce patří rodiny s dětmi, děti a mládež opouštějící dětské domovy a pěstounskou péči, oběti domácího násilí, rodiny sólo rodičů či senioři a seniorky. Tato Koncepce přináší nový model, kombinující dávkovou podporu v oblasti bydlení a nové instituty sociálního a dostupného bytu, který zabezpečují obce za finanční a metodické podpory státu. Stát v systému sociálního bydlení zajistí transparentní legislativní prostředí, investiční podporu sociálního bydlení, sociální dávky na bydlení a rovněž metodickou podporu pro obce a další poskytovatele sociálního bydlení. Krizovou pomoc při akutních problémech v oblasti bydlení zajistí azylové domy.

Opatření č. 1. Dostupné bydlení pro rodiny s dětmi a seniory

a) Přijetí zákona o sociálním bydlení a implementace systému sociálního bydlení podle Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025.b) Úprava podmínek posuzování nároku na příspěvek na bydlení tak, aby pružněji reagoval náhlé změny situace.

Předškolní vzdělávání
jako druhý zásadní prvek
podpory rodin

Současný systém předškolního vzdělávání a péče je charakteristický pěti následujícími skutečnostmi: 1. Přetrvává nedostatek míst v předškolních zařízeních zejména pro děti mladší tří let, ale regionálně i pro starší. Ve školním roce 2015/2016 nebylo vyhověno 41 041 žádostem o umístění dítěte do MŠ (nejvíce v Praze a v kraji Jihomoravském a Středočeském).⁷² 2. Poplatky za umístění dítěte do předškolního zařízení (včetně stravování) tvoří pro část rodin významný výdaj z rodinného rozpočtu. 3. Existují služby péče o děti, pro které nejsou stanoveny žádné nebo pouze dílčí standardy kvality péče, výchovy a vzdělávání. 4. Počty dětí ve třídách neumožňují individuální přístup k dítěti a uspokojení jeho potřeb, zvláště v případě dětí mladších tří let. 5. Spolupráce s rodinami ohledně otevírací doby zařízení nebo prázdninového provozu není dostatečně rozvinuta. Například během prázdnin má 30 % všech mateřských škol zcela zavřeno,⁷³ aniž by byla péče zajištěna jinými formami.

Předškolní zařízení v gesci
tří rezortů

Systém předškolního vzdělávání a péče spadá do působnosti tří různých rezortů. Páteří systém tvoří mateřské školy zřizované dle školského zákona⁷⁴ a spadající pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, poskytující vzdělávání a péči garantované kvality především dětem od tří let. Dalšími právně upravenými předškolními zařízeními jsou dětské skupiny,⁷⁵ spadající do působnosti

Ministerstva práce a sociálních věcí, v nichž jsou právně zakotveny základní parametry kvality péče o děti od jednoho roku. Posledním právně upraveným typem jsou služby péče o děti fungující v režimu živnostenského zákona,⁷⁶ které spadají nesystémově do působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu.⁷⁷

Existují služby, které poskytují péči nebo vzdělávání předškolním dětem, aniž by byly specificky legislativně upraveny. Tato zařízení jsou nejčastěji provozována neziskovými organizacemi, případně zaměstnavateli.

Péče chův

Specifickou oblastí péče je poskytování služeb chův. Platné zákony ji umožňují poskytovat jen na základě živnostenského zákona nebo omezeně v režimu obecně platných předpisů.⁷⁸ Díky nedostatečné právní úpravě vykonává velká část chův svou činnost buď v rámci šedé ekonomiky,⁷⁹ nebo prostřednictvím agentur práce, které je však činí finančně nedostupnými. Mimoto, se chůvy často potýkají s prekarizovanými formami práce.⁸⁰

Hygienické požadavky
na předškolní zařízení

Mateřské školy, dětské skupiny s více jak 12 dětmi nebo služby péče fungující v režimu živnostenského zákona, pokud jsou vykonávány v provozovně, musí splňovat hygienické požadavky na prostory a provoz podle vyhlášky č. 410/2005 Sb. Nastavení hygienických standardů do jisté míry znesnadňuje zřizování a rozšiřování kapacit předškolních zařízení.⁸¹ Problematické jsou také požadavky týkající se stravování dětí v předškolních zařízeních, které jsou upraveny vyhláškou č. 137/2004 Sb.,⁸² protože neumožňují pružně reagovat na specifické výživové potřeby dětí.

Opatření č. 2. Standard kvality předškolních zařízení

- a) Stanovit základní standardy kvality péče, výchovy a vzdělávání v předškolních zařízeních a nástroje kontroly jejich dodržování, a to včetně revize péčových živností. Jako zásadní se jeví stanovit maximální počet dětí ve třídě a na pečující a vzdělávající osobu, závazné kvalifikační požadavky na vzdělávající a pečující personál, povinnost mít zpracovaný plán výchovy a vzdělávání včetně formy spolupráce s rodiči. Zavést systém supervizí a kontroly pro posilování kvality péče, výchovy a vzdělávání.
- b) Revidovat hygienické a stavební předpisy platné pro předškolní zařízení, a to především hygienickou vyhlášku č. 410/2005 Sb.
- c) Zavést při mateřských školách rady se zástupci rodičů, které zajistí orientaci mateřských škol na potřeby rodičů a jejich dětí (provozní doba, prázdninový provoz, zpětná vazba ohledně průběhu dne, výhledový plán aktivit, navykací fáze pro děti, které začnou mateřskou školu navštěvovat atd.). U ostatních předškolních zařízení zavést možnost zřizování těchto rad.
- d) Zajištění dlouhodobého financování dětských skupin z národních zdrojů.

Veřejné politiky na sebe
nenavazují

Systém předškolní péče a vzdělávání nekoresponduje se současným, ani plánovaným, nastavením délky rodičovské dovolené a čerpáním rodičovského příspěvku. Místní nabídka časově a finančně dostupných kvalitních služeb předškolního vzdělávání a péče nedává dostatečnou možnost pro nerodinnou péči ani po ukončení nároku na rodičovskou dovolenou, tím méně ještě dříve. Rodiče

volí nejdelší variantu čerpání⁸³ z více důvodů, mnohé proto, že nemohou plánovat umístění dítěte do veřejného předškolního zařízení.⁸⁴ V souvislosti se změnami v systému rodinných dávek (viz opatření 13 – úprava mateřské a rodičovské) poroste potřeba umísťování mladších dětí do zařízení denní péče a vzdělávání.

Rodiče volí nejdelší variantu čerpání často proto, že nemohou plánovat umístění dítěte do veřejného předškolního zařízení.

Náklady na předškolní
zařízení

Cena za místo ve veřejné mateřské škole se pohybuje kolem 500 Kč měsíčně, v posledním ročníku se poskytuje bez úplaty.⁸⁵ Po připočtení stravného a nákladů na mimoškolní aktivity se cena za státní mateřskou školu pohybuje kolem 1,5 tisíc korun měsíčně.⁸⁶ Pokud vezmeme v úvahu průměrný čistý příjem rodiny cca 39 tisíc korun, vydá rodina na mateřskou školu cca 4 % příjmů. Pro některé rodiny (zejména vícedětné, s jedním rodičem atd.) představuje i 1,5 tisíc korun měsíčně významnou finanční zátěž. Podstatně vyšší částky vynaloží rodiny, pokud pro denní péči o děti využijí jinou, státem nedotovanou formu zařízení. Náklady v soukromých zařízeních se pohybují až do desetitisíců korun. Náklady veřejných rozpočtů na dítě v mateřské škole činí měsíčně 4 170 korun.⁸⁷ Náklady zřizovatelů na dítě v dětské skupině se pohybují kolem 8–10 tisíc korun měsíčně.⁸⁸ Rozdíl v nákladech mezi MŠ a dětskou skupinou je dán především nižším počtem dětí, které připadají na jednu pečující osobu.

Předškolní zařízení jako
klíčová investice státu

V posledních letech se mnohé členské státy EU, které čelí stejně nízké porodnosti jako ČR, rozhodly zavést tzv. právní nárok na místo ve veřejném předškolním zařízení pro každé dítě od dovršení určitého věku,⁸⁹ jehož přínosy jsou zejména:

1. Právní nárok na místo v předškolním zařízení umožňuje rodičům i zaměstnavatelům plánovat návrat na trh práce po rodičovské dovolené.
2. Právní nárok umožní rodičům navracet se dříve na trh práce, což má pozitivní dopady nejenom na zachování profesních kompetencí rodičů a na výdělků žen,⁹⁰ ale dochází tak i k využití lidského potenciálu velké části obyvatelstva.
3. Právní nárok pomáhá státu ušetřit díky zvýšení zaměstnanosti matek malých dětí, a to nejen na výpadku ze zdravotního a sociálního pojištění, ale navíc tyto sociální systémy budou doplněny o odvody rodičů (tzv. dvojitá dividenda účasti na pracovním trhu). Posílena bude i příjmová stránka rozpočtu o přímé i nepřímé daně rodičů.⁹¹ Jedno dodatečné místo ve školce i za velmi konzervativních předpokladů představuje pro veřejné rozpočty pozitivní výnos.⁹²
4. Právní nárok posiluje nástroje prevence chudoby a sociálního vyloučení. Zejména v situaci ČR, kdy se chudoba dědí z generace na generaci.⁹³ Zejména dětem ze znevýhodněného sociálního prostředí dává včasné vzdělávání lepší šance pro budoucí život.⁹⁴

Umístění dítěte do předškolního zařízení představuje i za velmi konzervativních odhadů pozitivní dopad na státní rozpočet a ještě výraznější dopad má na příjmovou stranu rodin.

5. Právní nárok zvyšuje připravenost dětí na základní vzdělávání a zvyšuje potenciál vzdělanostní společnosti v ČR. Odborníci⁹⁵ tvrdí, že první tři roky života hrají v životě rozhodující roli – rozhodnou o emocionálních, kognitivních a intelektuálních schopnostech dítěte. Děti, které obdrží konzistentní předškolní vzdělání a péči mají větší pravděpodobnost uspět ve vzdělání, vyhnout se problémům se zákonem a být úspěšní a produktivní v celém životě.

Tabulka níže zobrazuje, v kterém věku začíná v členských státech EU předškolní vzdělávání.⁹⁶

Předškolní vzdělávání	Členský stát EU	Celkový počet států
Méně než jeden rok	Finsko, Chorvatsko, Rumunsko, Dánsko, Německo, Kypr, Estonsko, Řecko, Litva, Španělsko	10
Od jednoho roku	Lotyšsko, Švédsko, Spojené království, Slovinsko	4
Od dvou let	Francie, Maďarsko, Belgie (2,5)	3
Ostatní	Irsko, Slovensko, ČR, Rakousko, Itálie, Lucembursko, Malta, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Bulharsko	11

Opatření č. 3. Garance míst v mateřských školách

- Stanovit garanci míst v mateřské škole pro každé dítě od dvou let věku. Nevázat přijetí dítěte do předškolního zařízení na začátek školního roku, ale na dovršení druhého roku života.
- Zavedení předškolního vzdělávání v mateřských školách pro všechny děti zdarma.

Opatření č. 4. Zavedení mikrojeslí

Na podporu kvalifikované nerodinné péče o nejmenší děti legislativně ukotvit péči v mikrojeslích pro děti od šesti měsíců s maximálním počtem čtyř dětí na pečující osobu, včetně zajištění jejich dlouhodobého financování z národních zdrojů.

Hlavní problémy v oblasti mimoškolní výchovy a vzdělávání

Státem podporovaná mimoškolní výchova a vzdělávání se uskutečňuje téměř výhradně ve školních družinách a klubech, případně střediscích volného času, tento systém však stále méně stačí kapacitně,⁹⁷ protože silné populační ročníky dospívají do věku školní docházky. I kvalitativně dochází k nárůstu deficitů, jakými jsou např. přeplněnost oddělení školních družin, krácení provozní doby, neexistence aktivit ve dnech bez školního vyučování nebo nedostatečná kvalifikace vychovatelů. Zájmové aktivity, často včetně těch, které nabízejí družiny, jsou poskytovány za poplatky, které jsou pro mnohé rodiny nemalou zátěží.

Nedostatek družin

Základní školy v současné době narážejí v některých regionech na problém materiálního a personálního zajištění provozu družin a klubů. Některé základní

školy dokonce družinou nedisponují vůbec.⁹⁸ Toto se řeší zvyšováním počtu žáků na oddělení školních družin. Maximum je nyní stanoveno na 30 dětí na oddělení, což znesnadňuje plnění výchovně vzdělávacích cílů. Omezené kapacity družin by měly s podporou obcí a krajů výrazněji doplnit aktivity neziskových organizací.

Důležitost družin

Družiny zajišťují zaopatření dětí mladšího školního věku, když jsou rodiče v práci, zároveň plní významnou výchovně-vzdělávací funkci. U starších dětí organizované aktivity, nejen družin, napomáhají primární prevenci sociálně negativních jevů⁹⁹ a bezpečnosti dětí. Dostupnost družin a dalšího zájmového vzdělávání přispívá k inkluzi nahrazením nedostatečné domácí podpory vzdělávání u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Zájmové vzdělávání dává příležitost k rozvoji kompetencí a smysluplnému využívání volného času.

Finanční nedostupnost mimoškolních aktivit

Pouze v 70 % rodin se děti věnují pravidelným volnočasovým aktivitám a stejný podíl rodin umožňuje dětem alespoň týden prázdnin mimo domov.¹⁰⁰ Problematické je zajištění těchto aktivit v rodinách s více dětmi a v rodinách sólo rodičů.¹⁰¹ Mezi hlavní důvody patří jejich finanční nedostupnost. Především družiny by měly zajistit jimi organizované volnočasové aktivity zdarma, a tím je zpřístupnit více dětem z důvodů výchovně vzdělávacích i ochranných. Cena družin se pohybuje v řádech stokorun.

Pouze v 70 % rodin se věnují děti pravidelným volnočasovým aktivitám. Mezi hlavní důvody patří jejich finanční nedostupnost.

Opatření č. 5. Dostupnost školních družin

- a) Zvýšit dostupnost školních družin pro všechny žáky prvního stupně základních škol a zavést operativní způsob navyšování kapacit družin podle aktuálních potřeb, např. propojením kapacit předškolních zařízení a školních družin.¹⁰²
- b) V zájmu kvality výchovně vzdělávací práce snížit počty žáků v odděleních družin na jednoho vychovatele na maximálně 25 dětí.
- c) Stanovit povinnost přizpůsobit odpolední a ranní provoz školních družin tak, aby umožňoval sladování rodinného a pracovního života a odpovídal potřebám rodin.
- d) V družinách zavést základní nabídku hudebních, výtvarných, pohybových nebo vzdělávacích kroužků, které by byly pro děti zdarma. Za tímto účelem využít spolupráce s kraji, obcemi, NNO a zapojení aktivních seniorů prostřednictvím dobrovolnictví.

Řada problémů dnešních rodin se obtížně řeší, protože nejsou podchyceny včas nebo není dle možností zabráněno jejich vzniku preventivními aktivitami. Mnohdy jde jen o to, že rodiny pomoc neumějí vyhledat, nebo jsou pro ně příslušné služby (např. právníků) příliš drahé. Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, které poskytují služby zdarma, mají dlouhé objednací lhůty. Občanské poradny a jim podobná zařízení jsou často dostupné jen ve větších městech. Poradenské služby dostupné zdarma nebo za poplatek, který nepokrývá náklady služby, jsou přetížené.¹⁰³ Poradenské služby a jiné preventivní aktivity spadají pod různé rezorty a velká část je zajišťovaná neziskovými organizacemi,¹⁰⁴ neexistuje koordinovaný systém služeb primární prevence.

Přínosy služeb primární
prevence

Na rozdíl od sociálních služeb, řešících nepříznivé sociální situace, služby primární prevence mají mít čistě preventivní a podpůrný charakter, mají usnadňovat založení rodiny, posilovat rodičovské kompetence, zkvalitňovat vztahy v rodině, podporovat rodiče v péči o děti a jejich výchově a při harmonizaci práce a rodiny, a tím podporovat stabilitu rodiny. Tyto služby zahrnují poradenskou, vzdělávací, tréninkovou a osvětovou činnost a jsou zacíleny především na rodiny pečující o závislé členy, těhotné ženy a jejich partnery a širší rodinu.

Potřeba standardizace
služeb primární prevence

V současné době neexistuje žádné závazné ustanovení (např. zákon), které by stanovilo pravidla pro poskytování služeb primární prevence, mechanismy kontroly činnosti poskytovatelů či obsahovou náplň jejich činnosti. Určitá pravidla v tomto směru vymezuje pouze dotační program MPSV na podporu těchto služeb.¹⁰⁵ Dále jsou služby financovány z rozpočtů samospráv a činností samotných organizací. To má za následek různé podmínky pro poskytování služeb pro rodiny různých dotačních programů; ze stěžejní celostátní úrovně se navíc jen velmi obtížně posuzuje potřebnost uvedených služeb ve vztahu k specifickým v dané lokalitě. Tento stav v souvislosti s krátkodobou podporou projektů jednotlivých neziskových subjektů vytváří nejisté prostředí pro poskytovatele i uživatele a umožňuje realizaci neprofesionálních postupů práce.

Opatření č. 6. Služby primární prevence

a) Vypracování legislativní úpravy služeb primární prevence (vymezení služeb pro rodinu – základní druhy, formy a činnosti, stanovení způsobu registrace služeb pro rodinu, standardů kvality služeb primární prevence, stanovení povinností poskytovatelů a kontroly poskytování, nastavení systému financování, stanovení povinnosti krajům vytvářet plán rozvoje služeb primární prevence)b) Navýšení dotačního programu MPSV Rodina a ochrana práv dětí za účelem podpory a rozvoje rodičovských kompetencí.

FLEXIBILNÍ FORMY PRÁCE

Dlouhá pracovní doba

Délka a rozvržení pracovní doby a místa výkonu práce se významně odráží v možnosti sladovat osobní a pracovní život.¹⁰⁶ Češi a Češky tráví v práci více hodin během pracovního týdne než je běžné v jiných evropských státech. Muži tráví v průměru 42,6 hodin v práci a ženy 40,5 hodin, zatímco například v Dánsku muži pracují 39,6 a ženy 37,7 hodin týdně v režimu plného úvazku.¹⁰⁷ Kratší týdenní pracovní dobu přijala již řada evropských států (např. Nizozemí nebo Francie). Dlouhé hodiny trávené v práci zvyšují obtížnost úspěšného sladování zvláště pro některé skupiny obyvatel s pečujícími závazky, ale i pro starší osoby a osoby se zdravotním postižením. Zároveň se dlouhá stanovená pracovní doba negativně odráží na produktivitě práce.¹⁰⁸

Opatření č. 7. Zahájit debatu o zkrácení týdenní pracovní doby při zachování mzdy

Zahájit diskusi o úpravě § 79 zákona č. 262/2006 Sb. zákoníku práce a možnostech zkrácení stanovené týdenní pracovní doby o 4 hodiny na 36 hodin týdně.

Chybějící nabídka
flexibilních úvazků

V ČR také chybí odpovídající nabídka kvalitních flexibilních forem práce (tedy konaných v pracovním poměru, nikoliv na DPČ, DPP). Jedná se především o zkrácené pracovní úvazky, ale i o další formy jako je např. pružná pracovní doba, možnost práce z domova, stlačený pracovní týden či sdílená pracovní místa. V roce 2014 pracovalo v ČR pouze 10,4 % pracujících žen na zkrácený úvazek, zatímco průměr EU je 32,8 % a např. v Nizozemsku tímto způsobem pracují tři čtvrtiny žen.¹⁰⁹ Rovněž nabídka sdílených pracovních míst je v ČR řádově nižší než v jiných západoevropských zemích. Sdílené pracovní místo v ČR existuje v 7 % firem a organizací, zatímco v zahraničí je tento koncept poměrně široce rozšířenou formou práce (v Německu 20 %, ve Velké Británii 54 % firem).¹¹⁰ Podobně málo dostupná je pružná pracovní doba (v ČR 6,6 %, v Rakousku 22 %, v Německu 15 %).¹¹¹ Využívání, alespoň občasně, práce z domova je v ČR také pod evropským průměrem (12 % dotazovaných pracuje z domova alespoň občasně, jako hlavní místo výkonu práce ho udává 2 % zaměstnanců). V mezinárodním srovnání je dále patrné, že flexibilní rozložení pracovní doby je spojeno s vyššími rozhodovacími pozicemi a je tak lépe dostupné mužům než ženám, tedy osobám s pečujícími závazky.¹¹² Přitom o tyto formy zaměstnání je v ČR velký zájem. Přibližně devět z deseti Čechů by uvítalo, aby byla zavedena pružná pracovní doba nebo částečné pracovní úvazky pro rodiče s dětmi (91 % je rozhodně nebo spíše pro).¹¹³

Opatření č. 8. Zavedení finanční bonifikace pro zaměstnavatele

Podpořit zaměstnavatele, kteří umožňují změnu rozvržení pracovní doby (viz. § 241 zákona č. 262/2006 Sb. zákoníku práce) či místa výkonu (viz níže plánovaná úprava Zákoníku práce v rámci opatření č. 8) při zaměstnávání osob pečujících o děti do šesti let věku (včetně) nebo o jiné závislé osoby (senior, zdravotně postižený) a rodinné příslušníky po dobu zachování výše uvedených flexibilních forem práce.

- a) Ministerstvo práce a sociálních věcí přijalo řadu Aktivizačních opatření k řešení nepříznivé situace na trhu práce.¹¹⁴ V rámci Aktivizačních opatření by bylo podporováno vytváření flexibilních forem zaměstnání pro výše uvedené

skupiny formou finanční bonifikace na jeden pracovní úvazek až po dobu až tří let.¹¹⁵ V rámci výzvy budou vydefinovány parametry žádosti a specifika nároku.

b) Jinou formu podpory pro zaměstnavatele by představovala úleva na odvodech do systému sociálního zabezpečení v případě, že umožňují některou z uvedených flexibilních forem práce vykonávanou v pracovním poměru (viz výše) a to ve výši 3,5 % až 5,5 %.¹¹⁶ Takto nastavená sleva je znatelná, ale není příliš vysoká a je v souladu s EU standardy, zároveň je motivační a nepovede ke zneužívání.¹¹⁷

Výhody flexibilních forem práce

Zároveň je důležité upozornit, že osoby zaměstnané na částečný či flexibilní úvazek Flexibilní formy práce přinášejí výhody zaměstnavatelům, zaměstnancům i státu. Zaměstnavatelům zvyšují produktivitu firem a snižují finanční i osobní náklady.¹¹⁸ Dále pozitivně ovlivňují firemní kulturu, neboť díky nim roste spokojenost a loajalita zaměstnanců.¹¹⁹ Představují cestu jak uchovávat a rozvíjet znalosti a dovednosti vysoce kvalifikovaných a talentovaných, kteří chtějí či potřebují pracovat jinak.¹²⁰ Dále umožňují zaměstnancům harmonizovat pracovní, soukromý a rodinný život, a tím zlepšují zapojení pečujících osob, včetně rodičů s malými dětmi, na trhu práce.¹²¹ Přinášejí také benefit státu díky zachování zaměstnanosti a snížení nezaměstnanosti specifických skupin na trhu práce (zejména žen)¹²² a tím ve svých dopadech zvyšují disponibilní příjem domácností a podporují udržitelnost sociálních systémů, především průběžné financování důchodového systému.¹²³

Možná úskalí flexibilních forem práce

Zároveň je důležité upozornit, že osoby zaměstnané na částečný či flexibilní úvazek mají často menší možnost pracovního postupu, menší nárok na zaměstnanecké výhody, menší jistotu zaměstnání a nižší účast v podnikových vzdělávacích programech.¹²⁴ Velký podíl částečných úvazků je nedobrovolných (zejména u osob starších 55 let) a zároveň ti, kdo o ně mají zájem, pracují často na úvazek plný (rodiče a osoby pečující).¹²⁵ Proto je předpokladem podpory flexibilních forem práce dostatečná úprava Zákoníku práce v takové podobě, která zajistí ochranu zaměstnanců tak, aby se z těchto forem nestala past. Stejně tak je předpokladem v ochraně pracovních podmínek osob pracujících na některou z flexibilních forem práce součinnost sociálních partnerů, úřadů práce a inspektorátů práce. Částečné úvazky s sebou přinášejí oproti práci na plný úvazek nižší finanční ohodnocení, což vede ke zvyšování rizika chudoby zvláště v zemích, které poskytují nízkou míru ochrany osob pracujících na částečný úvazek.¹²⁶

Opatření č. 9. Legislativní úpravy zákoníku práce

- c) Legislativně ukotvit sdílené pracovní místo v zákoníku práce jako novou flexibilní formu práce, tj. jako alternativu k částečným pracovním úvazkům. Inspirovat se především německou¹²⁷ a slovenskou¹²⁸ legislativou.¹²⁹ V rámci legislativní úpravy je ošetřena povinnost vzájemně se zastoupit, rozvržení pracovní doby, odpovědnost či zánik sdíleného místa.
- d) Podmínky využívání institutu „vážných provozních důvodů“: zakotvit povinnost zaměstnavatele sdělit písemně důvody, pro které nebylo žádosti o zkrácenou dobu nebo jinou úpravu pracovní doby vyhověno. Žádost zaměstnance o změnu časového rozložení pracovní doby či místa výkonu práce bude mít písemnou formu. Odpověď zaměstnavatele bude opět písemnou formou; v případě zamítnutí žádosti má zaměstnavatel povinnost specifikovat vážné

provozní důvody, které vedly u konkrétního zaměstnance k tomu, že nebylo vyhověno žádosti.

- e) Zavést povinnost specifikovat interním předpisem „vážné provozní důvody“ na pracovištích zaměstnavatelů s majetkovým podílem státu a v organizacích státní správy a samosprávy.

Částečné úvazky s sebou přinášejí oproti práci na plný úvazek nižší finanční ohodnocení. V případě příjmu nižšího než minimální mzda je zaměstnancům odvod počítán z minimální mzdy, nikoliv ze mzdy reálné. Tím se jejich odvody procentuálně navyšují. Navíc, objem práce vykonávaný na částečný úvazek může být často vyšší než je poměrná část úvazku, na který daná osoba pracuje.

Opatření č. 10. Výpočet minimálního vyměřovacího základu z minimální mzdy

Odstranit nutnost výpočtu minimálního vyměřovacího základu z minimální mzdy pro účely povinného zdravotního pojištění, čímž dojde k odstranění znevýhodnění zaměstnanců pracujících na částečný úvazek, jejichž příjem z tohoto úvazku je nižší než minimální mzda.¹³⁰

FINANČNÍ PODPORA

Cíle daňové podpory

Daňová podpora má v rámci rodinné politiky své specifické postavení a v kontextu rodinné politiky musí 1. zohlednit finanční náročnost péče o děti a také o osoby se zdravotním postižením a 2. minimalizovat distorze v současném systému daní a pojistných dávek, které deformují rozhodování jednotlivých členů rodin o zapojení do výdělečné činnosti. Tím se rodinám s dětmi a dalšími osobami závislými na péči usnadní svobodné rozhodnutí o tom, jakou formu péče zvolí.

Hlavní problémy

Současné nastavení nástrojů daňové podpory však tyto cíle dostatečně neplní i přes to, že daňová podpora rodin s dětmi v ČR je z mezinárodního pohledu vysoká.¹³¹ Současné nastavení daňového systému deformuje svobodné rozhodování o zapojení do výdělečné činnosti, protože odrazuje méně vydělávajícího partnera v rodině, v současnosti častěji ženy, od výdělečné činnosti. To je způsobeno zejména výší a nastavením podmínek nároku na slevu na manžela v rámci daně z příjmu fyzických osob a u určitých skupin jednotlivců i nastavením výše pojistného na sociální pojištění.

Současná daňová podpora odrazuje osoby pečující o malé děti, většinou ženy, od návratu k výdělečné činnosti. Dochází tak k pokřivení jejich svobodného rozhodování o budoucnosti, zvyšují se rozdíly ve výši mezd i míře nezaměstnanosti mezi muži a ženami. To následně ovlivňuje příjmy jak samotných rodin s dětmi, tak i státu.

Okruh rodin podporovaných daňovými opatřeními

Daňová podpora by měla cílit na rodiny s nezaopatřenými dětmi a osobami vyžadujícími péči, které však nejsou středem pozornosti dávkové podpory a mají relevantní vlastní příjmy. Měla by tedy poskytovat plošnou finanční podporu zejména těm domácnostem, které nepobírají přímou adresnou podporu formou sociálních dávek. Daňová podpora v rámci zdanění spotřeby je omezena jednak harmonizací daní v EU a jednak tím, že vyžaduje vlastní příjmy. Z toho vyplývá, že daňová podpora nemůže být:

- podporou rodin, které nemají vlastní zdaňované příjmy,
- rozhodující formou podpory zlepšující postavení nízkopříjmových rodin s dětmi a s osobami vyžadujícími péči.

Navrhovaná opatření umožní splnit výše vytyčené cíle, avšak nemohou a ani nemají za cíl zásadně měnit základní principy nastavení zdanění práce v ČR. Navrhovaná opatření také reflektují možnosti české daňové správy.

Koho sleva na manželku vlastně podporuje

V rozporu s definovanými cíli daňové podpory je sleva na manžela bez příjmu nebo s nízkým příjmem. Tato sleva nezohledňuje výchovu dítěte nebo péči o osobu blízkou, jelikož velká část rodin s dětmi na ni nemá nárok. Například, více než polovina prvních dětí se rodí mimo manželství, a proto jejich rodiny nemohou tuto slevu využít. Naopak, tuto slevu čerpá vedle rodin s dětmi i významná část daňových poplatníků, na které se daňová podpora rodinné politiky vědomě nezaměřuje. Téměř čtvrtina manželských dvojic, které slevu uplatňují, nezaopatřené děti nemá.

Sleva na manžela
odrazuje od vstupu na trh
práce

Sleva na manžela taktéž odrazuje ekonomicky slabšího člena domácnosti, v současnosti většinou ženy, od práce, a tím ovlivňuje rozhodnutí rodičů o zapojení do výdělečné činnosti. Rodiny, ve kterých se jeden z manželů rozhodne zapojit do výdělečné činnosti, a jeho vlastní příjmy díky tomu přesáhnou 68 tisíc Kč ročně, přijdou o slevu na manžela. Jejich čisté příjmy v důsledku konstrukce této slevy jsou tedy nižší o 24,8 tisíc Kč ročně.¹³² To přirozeně pokřivuje rozhodnutí ekonomicky neaktivních rodičů-manželů o zapojení do výdělečné činnosti a přispívá k nižší ekonomické aktivitě zejména žen s malými dětmi, které se rozhodují o načasování návratu na trh práce. To má dlouhodobý negativní vliv na ohrožení nezaměstnaností, výši mezd nebo starobního důchodu u těchto žen,¹³³ ale i výši příjmů jejich rodin a státu. V jiném případě může sleva na manžela motivovat ke vstupu do šedé ekonomiky.

Opatření č. 11. Zrušení slevy na manžela u daně z příjmů fyzických osob

Zrušení slevy na manžela u daně z příjmů fyzických osob a efektivnější využití těchto prostředků pro podporu rodin s dětmi pomocí zvýšení daňového zvýhodnění na dítě, případně využití na zvýšení peněžité pomoci v mateřství, rodičovského příspěvku nebo přídatku na dítě.

Základ pojistného u OSVČ

V rámci sociálního pojištění rodiče po ukončení pobírání rodičovského příspěvku přestávají požívat jakoukoli sociální ochranu. To se velmi silně projevuje u samostatně výdělečně činných rodičů. Jejich výdělečná činnost je od okamžiku ukončení pobírání rodičovského příspěvku klasifikována jako hlavní, a proto musí odvádět pojistné na sociální pojištění alespoň z minimálního vyměřovacího základu pro hlavní činnost. Ročně tedy musí odvést minimálně 25 tisíc Kč. To výrazně odrazuje tyto rodiče po ukončení pobírání příspěvku začít, nebo se vrátit k samostatně výdělečné činnosti, pokud jsou jejich očekávané příjmy z této činnosti nízké. U zaměstnanců, k tomuto efektu nedochází, protože na ně se minimální vyměřovací základ nevztahuje.

Klasifikace hlavní výdělečné činnosti jako vedlejší u rodiče s dítětem do sedmi let ve společně hospodařící domácnosti by zbavila samostatně výdělečně činné rodiče s nízkými příjmy nadměrného daňového břemene, jelikož by nebyli stejně jako osoby pobírající rodičovský příspěvek, nebo starobní důchodci, svázáni povinností platit pojistné na sociální pojištění alespoň z minimálního vyměřovacího základu pro hlavní činnost. Tím by se umožnilo rodičům svobodně si volit zahájení nebo pokračování samostatně výdělečné činnosti. Navíc by tato úprava alespoň částečně sladila přístup k samostatně výdělečně činným rodičům v rámci zdravotního a sociálního pojištění. U veřejného zdravotního pojištění se totiž minimální vyměřovací základ pojistného nevztahuje na samostatně výdělečně činné osoby, které pečují o jedno dítě do sedmi let (anebo dvě děti do 15 let) už v současnosti.

Opatření č. 12. Účast rodičů pečujících o děti do sedmi let v systému sociálního pojištění

Výdělečnou činnost toho rodiče s dítětem do sedmi let věku, který pobíral déle rodičovský příspěvek, klasifikovat jako vedlejší.

Dopady změn daňové podpory	Zrušením slevy na manžela a uvedeným překlasifikováním výdělečné činnosti by daňová podpora plnila vytyčené cíle v oblasti podpory rodin tím, že by zohlednila finanční náročnost péče o děti a osoby vyžadující péči. Minimalizovaly by se distorze v současném systému daní a pojistných systémů, které deformují rozhodování rodičů o zapojení do výdělečné činnosti. Nové nastavení daňové podpory by tak rodinám s dětmi usnadnilo svobodné rozhodnutí o zapojení do výdělečné činnosti a o formě péče o děti. To by přispělo ke zvýšení v současnosti velmi nízké zaměstnanosti rodičů pečujících o malé děti, většinou žen, a zvýšení jejich příjmů. Také by to napomohlo ke snížení v ČR vysokého rozdílu v odměňování žen a mužů, snížení rozdílů v mírách nezaměstnanosti a výších starobních důchodů mužů a žen. V konečném důsledku by daňová opatření přispěla ke zvýšení současných i budoucích příjmů nejen samotných rodin, ale i daňových příjmů státu. ¹³⁴ Velikost daňové podpory domácností s dětmi by byla i nadále vzhledem k velikosti HDP v porovnání s ostatními zeměmi OECD nadstandardní.
Školkovné	V současnosti daňový systém částečně přispívá ke sladění práce a rodinného života také slevou za umístění dítěte v MŠ nebo jiném registrovaném zařízení péče o dítě (tzv. školovné). Opatření v této oblasti pomáhá rodičům lépe skloubit pracovní a rodinný život v období, dokud není garantován nárok na umístění dítěte v předškolních zařízeních. Po zavedení nároku na umístění dítěte od dvou let ve veřejném předškolním zařízení, které bude zdarma, bude moct být tato sleva zrušena.
Mateřská a rodičovská	Mezi opatření k podpoře rodin s dětmi patří mateřská dovolená a s ní spojená peněžitá pomoc v mateřství („mateřská“), která náleží účastníkům na pojistném po dobu 28 týdnů, výše dávky činí 70 % redukováného denního vyměřovacího základu za kalendářní den. ¹³⁵ Po uplynutí šestinedělí, kdy je čerpání vyhrazeno výlučně matce, mohou mateřskou čerpat oba rodiče. Následně může rodič pokračovat v péči o dítě na rodičovské dovolené a čerpat rodičovský příspěvek až do vyčerpání částky 220 tisíc Kč, nejvýše však do čtyř let věku dítěte s maximální částkou 11,5 tisíc na měsíc. Částka je poskytována na nejmladší dítě v rodině a na rozdíl od některých sousedních evropských zemí je stejná i pro rodiny s vícerčaty. ¹³⁶ V EU je na rozdíl od ČR za mateřskou považována doba určená výhradně matce, po které následuje rodičovská určená pro oba rodiče. ¹³⁷
Peněžitá pomoc v mateřství	ČR poskytuje nárok na PPM v délce vyšší než je doporučení Mezinárodní organizace práce, ¹³⁸ oproti ostatním zemím však poskytuje nižší náhradu předchozí mzdy. ¹³⁹ Plošné zvýšení PPM a zvýšení míry ekvivalence dávky pro ženy s vyšší než průměrnou mzdou nejenom zefektivní systém náhradovosti vůči předchozí mzdě, ale zejména podpoří rodiny při rozhodnutí mít děti a ocení význam rodičovství.
Čerpání rodičovské	Rodičovská dovolená i čerpání rodičovského příspěvku v ČR patří k nejdelším v rámci zemí OECD. ¹⁴⁰ V roce 2015 čerpalo příspěvek 60 % rodičů 25–36 měsíců, 25 % rodičů 37–48 měsíců a pouze 15 % čerpalo příspěvek do 24 měsíců. ¹⁴¹ Studie OECD uvádí, že míra zaměstnanosti žen je nejvyšší, pokud je maximální délka rodičovské přibližně 125 týdnů, tj. lehce přes dva roky. ¹⁴²
Problematické nastavení rodičovského příspěvku	Nastavení rodičovského příspěvku znamená pro některé rodiče finanční propad a omezuje je v možnosti vyšší volby čerpání. Osobám, kterým nelze stanovit výši

denního vyměřovacího základu, jako jsou studenti, OSVČ nebo nezaměstnaní, je přiznaná velmi nízká dávka ve výši 3,8 tisíc měsíčně bez možnosti volby. Nastavení příspěvku odrazuje od čerpání muže, na kterých následně spočívá role hlavního živitele. V roce 2015 bylo evidováno celkem 277 tisíc příjemců rodičovského příspěvku, z toho pouze 5,1 tisíce mužů, tj. 1,8 % příjemců.¹⁴³

Díky zvýšení zaměstnanosti rodičů stát ušetří jak na výpadku ze zdravotního a sociálního pojištění, tak tyto sociální systémy budou obohaceny o odvody rodičů. Posílena bude i příjmová stránka rozpočtu o přímé i nepřímé daně rodičů.¹⁴⁰

Současné nastavení mateřské a rodičovské nereflektuje různé potřeby rodin, brání matkám malých dětí kombinovat péči s výdělečnou činností a odrazuje otce od účasti na péči.

Zapojení otců do péče

Z provedených výzkumů a studií vyplývá zvyšující se zájem otců zapojovat se do péče o dítě.¹⁴⁴ V šetření rodičů s malými dětmi z roku 2015 projevilo rozhodně zájem o otcovskou 41 % z nich a 40 % by zájem mělo za určitých podmínek.¹⁴⁵ Zapojení obou partnerů do péče má nejenom velký význam pro funkčnost rodinných vztahů, ale i pro rozvoj dítěte.¹⁴⁶ Také lze očekávat pozitivní vliv na realizaci reprodukčních plánů rodin a zvýšení porodnosti. Zkušenosti ze Švédska dokazují, že rodiče, kteří se společně dělí o péči, mají druhé dítě zpravidla rychleji.¹⁴⁷ Rovněž se ukazuje, že dcery zaměstnaných matek jsou častěji zaměstnané a naopak jejich synové se více podílí na péči o domácnost.¹⁴⁸

Opatření č. 13. Vyšší mateřská a rodičovská

- a) Zvýšit redukční hranice u peněžitě pomoci v mateřství (§21, odst. 1, písm. b) z 60 % na 80 % a z 30 % na 50 %. Tím bude snížen propad příjmu u žen s vyšším příjmem.
- b) Umožnit rychlejší čerpání rodičovského příspěvku do výše 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu do vyčerpání 220 tisíc Kč. Pro rodiče, jimž nelze stanovit denní vyměřovací základ, zvýšit maximální výši měsíční dávky na úroveň této dávky u pracujících za minimální mzdu, a tím i jim umožnit volbu. Zároveň zrušit omezení umístění dítěte pod dva roky do předškolního zařízení při čerpání rodičovského příspěvku.
- c) Ze spojení „mateřská dovolená“ a „rodičovská dovolená“ odstranit výraz „dovolená“, který evokuje odpočinek a volný čas.
- d) Zavést valorizační mechanismus pro celkovou výši rodičovského příspěvku, s cílem dosažení konstantního podílu celkové výše dávky a průměrné (případně mediánové) mzdy.
- e) Zohlednit nákladnost péče u rodin s vícetčaty při čerpání rodičovského příspěvku prostřednictvím indikátoru 0,3 x 220 tisíc Kč na každé další dítě.
- f) Pro podporu účasti mužů na péči, zavést týdenní „otcovskou poporodní“ v prvních šesti týdnech po porodu dítěte za podmínek ekvivalentních k (podmínkám) mateřské dovolené a dále zavést tříměsíční „střídací bonus“ do tří let věku dítěte jako bonusy k současnému systému. V obou případech za podmínek mateřské dovolené. Při čerpání střídacího bonusu má rodič nárok na volno ze zaměstnání s nárokem na návrat na původní práci a pracoviště a na čerpání identické dávky.

Rodiny sólo rodičů jsou
nejohroženější

Nejvíce jsou chudobou ohrožené děti sólo rodičů, životní úroveň rodin sólo rodičů je nižší než u rodin se dvěma rodiči, až 31,7 % rodin s jedním rodičem a závislými dětmi je ohroženo chudobou.¹⁴⁹ V současné době žije 488 tisíc závislých dětí jen s jedním rodičem, což představuje 22,5 % všech závislých dětí.¹⁵⁰ Hlavním zdrojem příjmů sólo rodičů (což jsou téměř z 90 % ženy) je placená práce, nicméně stále více sólo matek se nachází v pozici nezaměstnaných a marginalizovaných na pracovním trhu nebo se potýkají s prekarizovanou prací. Počet rodin sólo rodičů čerpajících v roce 2015 příspěvek na živobytí byl 32,6 tisíc a 16,6 tisíc čerpalo doplatek na bydlení.¹⁵¹

Nejvíce jsou chudobou ohrožené děti sólo rodičů.

Situace rodin sólo rodičů

Zatímco rodič, který má dítě v opatrovnictví, musí pracovat velmi tvrdě, aby nezanedbal výživu a nebylo mu dítě odebráno, druhý rodič je tzv. „černým pasažérem“.¹⁵² Mezi strategie sólo rodiče k zabezpečení rodiny patří práce, půjčky, dávky, pomoc známých. Získání a udržení si nároku na sociální příjmy je však spojeno s mnoha komplikacemi včetně nízké úrovně životního minima (4880 Kč pro rodiče s dítětem do šesti let v roce 2016). Modelová situace sólo rodiče ukazuje, že v případě výdělku 9900 Kč v Praze zůstává rodiči 6300 Kč na měsíc na veškeré náklady jeho a dětí.¹⁵³

Znevýhodnění nejvíce
dopadá na děti

Znevýhodnění nejvíce dopadá na děti, které nejenže nemají dostatečné materiální zázemí, ale trpí i zvýšenými nároky na rozdělení času sólo rodiče mezi práci a rodinu. Děti tak mají ztížený přístup ke školním i mimoškolním aktivitám a mohou dosahovat horších výsledků oproti svým vrstevníkům.

Opatření č. 14. Zavedení plošných přídavků na dítě

a) Zavedení plošných přídavků na dítě ve výši alespoň 1/10 minimální mzdy.b) Nezapočtení přídavku na děti jako příjmu pro stanovení nároku na ostatní příjmově testované dávky.c) Zkrácení doby, za kterou je posuzovaný příjem pro nárok na přídavek.

Opatření č. 15. Zavedení univerzálního porodného

a) Zavedení univerzálního porodného za každé dítě ve výši platné minimální mzdy.

Voucher na služby péče
o děti

Podpora rodin s nízkými příjmy, které nespádají do hmotné nouze, ale nemohou si dovolit základní služby pro sebe a své děti, je často řešena prostřednictvím tzv. voucherového systému, kdy je rodinám s dětmi poskytována přímo služba namísto peněžních příspěvků. Daný systém je doporučován OECD jako možnost podpory dětí ze znevýhodněného prostředí.¹⁵⁴ V současné době jsou v ČR podporovány rodiny s dětmi ocitající se v hmotné nouzi především dárkami (státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi). Nejeefektivnější ochranou před ohrožením chudobou jsou přídávky na děti.¹⁵⁵ Dále jsou rodiny s dětmi podporovány prostřednictvím programů z evropských fondů na úhradu obědů a svačin dětí ve školách.

Opatření č. 16. Voucherový systém pro jídlo, dopravu do škol a školní pomůcky pro děti

Vouchery bude možno uplatnit na úhradu obědů ve školních jídelnách, dopravu do školy a zpět, nákup školních pomůcek nebo uhrazení předškolních, školních a mimoškolních aktivit dětí.

Příspěvek na regionální mobilitu

Dalším počinem, který cílí na rodiny s nízkými příjmy (v tomto případě způsobenými pracovní neaktivitou rodiče/rodičů), je pilotní ověření nového nástroje aktivní politiky zaměstnanosti tzv. příspěvku na regionální mobilitu. Příspěvek je určen uchazečům o zaměstnání,¹⁵⁶ kteří naleznou zaměstnání mimo region svého bydliště. Bude poskytován v rozmezí 1 tisíc až 3,5 tisíce Kč měsíčně dle vzdálenosti dojíždění. Příspěvek je koncipován jako motivační, poskytovaný paušálně bez nutnosti prokazování jeho použití. Může být využit vedle výdajů na dopravu, také na péči o děti, ubytování apod.

Výživné

Situaci sólo rodičů komplikuje neochota některých partnerů spolufinancovat náklady na péči o dítě a nejednotný systém určování a vymáhání výživného na dítě. Společnost Aperio, uvádí, že nejčastěji se výše výživného pohybuje v rozmezí 2–3,5 tisíce Kč měsíčně.¹⁵⁷ Výživné je stanoveno na základě příjmu rodiče, v případě, že druhý rodič nemá žádný příjem nebo velmi nízký, je rovněž výživné stanoveno v minimální výši. V roce 2013 bylo 12 tisíc osob obžalováno ze zanedbání povinné výživy, z nich bylo 9 tisíc odsouzeno k výkonu trestu. Problémem jsou i osoby, které jsou odsouzeny k odnětí svobody za jiný trestný čin a nejsou z důvodu pobytu ve vězení schopny platit výživné. Mnoho osob se bojí vymáhat pohledávky z důvodu soudních a exekutorských poplatků. Průměrný dluh na výživném je podle Asociace neúplných rodin 80 tisíc Kč.

Opatření č. 17. Zavést zálohované výživné

Přijetí zákona o zálohovaném výživném, kde nárok na zálohované výživné není podmíněn neúspěšným výkonem rozhodnutí a kde stát buď při vyplácení zálohovaného výživného pomůže rodiči vymáhat peníze od neplatiče jako další oprávněná osoba, nebo by poskytnutím zálohovaného výživného přešel celý nárok na stanovené výživné na stát a ten by sám podal návrh na výkon rozhodnutí.

Genderové platové rozdíly

Genderová nerovnost v příjmech je v ČR dlouhodobě výrazně vyšší, než je průměr v EU. Od roku 2002 se průměrný rozdíl v příjmech mužů a žen v ČR nedostal pod 20 %, zatímco v EU se pohyboval kolem 16 % až 17,5 %.¹⁵⁸ V roce 2014 byl průměrný genderový rozdíl v platech v EU-28 na úrovni 16 %, avšak v ČR činil 22 %. Šlo o třetí nejhorší výsledek v EU-28 za daný rok (větších nerovností v platech žen a mužů dosáhlo jen Estonsko a Rakousko).¹⁵⁹ V konkrétních částkách činil v roce 2014 rozdíl v průměrných příjmech žen a mužů cca 77 tisíc korun ročně.¹⁶⁰

V konkrétních částkách činil v roce 2014 rozdíl v průměrných příjmech žen a mužů cca 77 tisíc korun ročně.

Negativní dopady

Z pohledu rodinné politiky ovlivňují mzdové a platové rozdíly ekonomickou situaci rodin a mají výrazný vliv na ekonomické postavení rodin sólo rodičů (v jejichž čele stojí v devíti případech z deseti žena).¹⁶¹ Platové nerovnosti udržují status quo dělby práce v rodinách i na pracovním trhu – umocňují tlak na muže jako hlavní

živitele rodin, čímž je odrazují od většího zapojení do péče o děti, a naopak udržují ženy dlouhou dobu mimo pracovní trh v čase rodičovství. Velká část kvalifikačního potenciálu žen se nevyužívá a dochází tak k plýtvání lidskými zdroji.¹⁶² Mimo to nižší ohodnocení práce žen snižuje průměrnou mzdu a reálnou cenu práce. Stát přichází díky nižším mzdám žen trvale nejen o část daňových odvodů, ale je také nucen více podporovat chudobou ohrožené ženy, např. sociálními dávkami pro jednočlenné domácnosti. Důsledkem nerovného odměňování je nejen nižší výdělek žen v produktivním věku, ale následně i nižší starobní důchod žen (rozdíl oproti důchodům mužů činil v roce 2014 19 %)¹⁶³ a s tím spojené vyšší riziko chudoby žen v důchodovém věku.¹⁶⁴

Nižší ohodnocení práce žen snižuje průměrnou mzdu a reálnou cenu práce, čímž je stát ochuzen jak na příjmech z pojistného, tak zároveň vyplácí více na dávkách.

Příčiny nerovného
odměňování žen a mužů

Více než pětina rozdílu v průměrné odměně žen a mužů je způsobena mnoha faktory, které se dále prolínají, kombinují a posilují. Rozdíly v odměňování nejsou jen otázkou přímé diskriminace (muž a žena vykonávají stejnou nebo srovnatelnou práci a přitom nedostávají stejnou odměnu),¹⁶⁵ ale podílí se na nich mnoho dalších faktorů: platová netransparentnost, podhodnocování práce žen, různá potřeba sladování pracovního a soukromého života, horizontální a vertikální segregace trhu práce, tradice a stereotypy, neschopnost, nemožnost nebo neochota prosazovat svá individuální práva, nedostatečná rozpracovanost kontrolních mechanismů a minimalistická právní úprava.

Opatření č. 18. Snížení rozdílu v odměňování dle pohlaví

Legislativní úprava zavádějící transparentnost v odměňování, tj. zavedení povinnosti pro zaměstnavatele s 50-ti a více zaměstnanými a) zveřejňovat agregovaná data o odměňování žen a mužů¹⁶⁶ a b) zavádět plány v oblasti rovného odměňování v případě zjištění existence genderové nerovnosti. Legislativní úprava by nejprve měla zavádět uvedenou povinnost pro státní podniky a akciové společnosti s většinovou majetkovou účastí státu a následně pro ostatní obchodní společnosti.

OCENĚNÍ PÉČE

Hlavní problémy

Osoby starší 65 let tvoří v současnosti přibližně jednu sedminu všech obyvatel ČR, tj. 1,4 milionu, do roku 2050 se jejich podíl přiblíží až k jedné třetině, což představuje téměř 3,2 milionu osob.¹⁶⁷ S nárůstem počtu těchto osob se rovněž zvýší počet těch, kteří budou potřebovat péči – například skupinu obyvatel starších 85 let bude tvořit přibližně 0,6 milionu osob, tedy třikrát více než dnes.¹⁶⁸ Celková kapacita lůžek dlouhodobě nemocných v ČR je 7 144 lůžek – to je asi třetina všech nemocničních kapacit.¹⁶⁹ V roce 2013 činily náklady na jejich provoz více než 2,2 miliardy korun.¹⁷⁰ Domovy pro seniory, včetně domovů se zvláštním režimem, měly v roce 2014 celkovou kapacitu 51 681 lůžek, což je přibližně 66% lůžek všech sociálních služeb.¹⁷¹ Náklady se vyšplhaly na 12,6 miliard korun.¹⁷² Zvýšit trojnásobně kapacity lůžek dlouhodobě nemocných, domovů pro seniory a s nimi spojené výdaje,¹⁷³ pokrývající kapacitu minimálně 0,6 milionu osob, které budou potřebovat péči, není organizačně, finančně, ani environmentálně možné a ani žádoucí. Z hlediska kvality života a preferencí samotných seniorů je vhodnější co nejdříve setrvání v přirozeném prostředí. Proto je nezbytné veřejné finance investovat zejména do podpory terénních sociálních služeb a zlepšení postavení neformálních pečovatелů.

Chybějící systém podpory pečujících

V současné době neexistuje systém ucelené podpory pro lidi pečující o své blízké - zdravotně postižené partnery, děti nebo nesoběstačné rodiče či prarodiče. Již nyní nedostačují kapacity¹⁷⁴ služeb pro zajištění dlouhodobější péče a to nejen pobytových, ale i stacionářů či odlehčovacích služeb. Pro řadu rodin rovněž zůstávají finančně a často i místně nedostupné sociální služby na podporu setrvání v původní domácnosti.¹⁷⁵

Počet osob, které budou potřebovat péči, se do roku 2050 ztrojnásobí na 0,6 miliónu osob. Již nyní ale dostupnost pobytových a terénních sociálních služeb není dostatečná.

Situace neformálních pečujících

Rodinní příslušníci poskytují v ČR více než 80 % péče o své blízké (o seniory s potřebou péče).¹⁷⁶ Většina neformálních pečujících (tj. osob, které pečují o své blízké) jsou ženy nacházející se v produktivním věku (průměrný věk 55 let), a většina z nich je ekonomicky aktivní.¹⁷⁷ Je pro ně tedy klíčová možnost kombinovat péči s placenou prací. Příspěvek na péči v současné podobě nedokáže dostatečně kompenzovat náklady spojené s odchodem ze zaměstnání v případě dlouhodobé náročné péče, ani neumožňuje zajištění terénních sociálních služeb v dostatečném rozsahu. Navíc jeho přiznání trvá v některých případech neúměrně dlouho. Nedostatečné ocenění péče o blízkého má za následek zhoršenou ekonomickou situaci neformálních pečujících,¹⁷⁸ zejména těch, kteří kvůli poskytování péče odejdou ze zaměstnání (již zmíněná skupina osob ve věku 50 a více let, ohrožená na trhu práce¹⁷⁹). Tato situace může vést až k ohrožení chudobou a k sociálnímu vyloučení.

Nedostatečné ocenění péče o blízkého má za následek zhoršenou ekonomickou situaci neformálních pečujících.

Náklady na péči

Výdaje na jeden měsíc pobytu v léčebně dlouhodobě nemocných stojí přibližně 40 tisíc Kč.¹⁸⁰ Stát tím, že by zavedl dlouhodobé ošetřovné, zaplatí pečujícím osobám měsíčně přibližně 15 tisíc Kč¹⁸¹ (60 % vyměřovacího základu). Podpora neformální péče je tedy ze strany státu výrazně levnější, než dlouhodobá péče ústavní, na kterou jde ovšem v současné době převážná většina výdajů tohoto sektoru (0,2 % HDP).¹⁸²

Opatření č. 19. Zavedení dlouhodobého ošetřovného

Institut analogický mateřské dovolené, nárokové uvolnění zaměstnance při vzniku potřeby péče v rodině, po dobu 3 měsíců, během kterého je poskytována dávka nemocenského pojištění ve výši 60% vyměřovacího základu zohledňující potřeby pečující osoby, míru péče a je chráněno jeho pracovní místo.

Podpora pečujících sociálními službami

Pečující v rodině nejsou definovanou cílovou skupinou sociálních služeb. Sociální služby pomáhají udržovat fungující rodinné vztahy a zvládat stres, neformálním pečovatelům dávají čas věnovat se osobním či pracovním aktivitám. Nedostatečná kapacita, dostupnost a nabídka sociálních služeb a nízká informovanost potenciálních uživatelů těchto služeb přitom již v současnosti mnohdy neumožňuje efektivní zvládnutí péče. Zejména v počátku péče je pro pečující osoby zásadní mít přístup k informacím např. o statusu a právech pečujícího, o postupech vykonávání přímé péče a vhodných pomůckách, o možnostech vzdělávání, o nároku na sociální dávky a o nabídce služeb. Pečující často stojí před volbou mezi celodenní bytovou (ústavní) péčí nebo péčí doma bez dostatečné podpory a pomoci ze strany profesionálních služeb.

Opatření č. 20. Posílení postavení neformálních pečujících

- a) Pečující osoby budou zákonem definovány jako cílová skupina (příjemci) relevantních sociálních služeb. Kraje tak budou moci pečující osoby zahrnout do střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb, bude stanoven nárok na respitní péči pro pečující osoby v určitém rozsahu.
- b) Posílení terénních sociálních služeb a sociální práce, které napomáhají tomu, aby osoby závislé na péči jiné osoby mohly co nejdéle zůstat doma ve svém vlastním prostředí, a zároveň jsou podporou pro neformální pečovatele, kterým průběžně a efektivně umožní péči dlouhodobě vykonávat a minimalizovat negativní dopady na jejich zdraví, pohodu a kvalitu života. Zavedení povinnosti měst a obcí zajistit dostupnou pečovatelskou službu na svém území v závislosti na potřebě obyvatel dané obce.¹⁸³
- c) Posílení výkonu sociální práce v přenesené působnosti: Sociální pracovníci jako koordinátoři podpory. Hlavní činností sociálního pracovníka (koordinátora podpory) bude krom jiného poskytování informací a poradenství pečujícím osobám a osobám závislým na podpoře a péči, a koordinace a podpora v krizových situacích péče.

Péče o domácnost záležitostí žen

Jedním z obtížně řešitelných problémů sladování rodiny a zaměstnání je řešení nedostatku času na aktivity pro rodinu, s rodinou a v zaměstnání, a to včetně dělby práce mezi partnery. Čas strávený s dětmi a péčí o rodinu se u ekonomicky aktivních žen a mužů výrazně liší. Zatímco muži tráví každodenní péčí o děti v průměru 10 hodin týdně, ženy 16,5 hodiny. Muži také tráví více času aktivitami

s dětmi (7,9 hod.) než péčí o domácnost (6,4 hod.), u žen je poměr opačný – 10,9 hod. aktivity s dětmi a 13,6 hod. zajištění chodu domácnosti. Čas věnovaný rodině je silně provázán s intenzitou práce v zaměstnání. Péče o domácnost však leží i při plném úvazku obou zaměstnaných partnerů do značné míry na ženách.¹⁸⁴ Vyšší využívání služeb pro domácnost by tedy přispělo jak ke snížení tenzí mezi plněním pracovních a rodinných rolí, tak ke zmírnění genderových rozdílů.

Finanční nedostupnost
služeb pro rodiny a
domácnost

Z dosavadních výzkumů vyplývá, že zájem o poskytování služeb pro domácnost na základě ujednání dle živnostenského zákona je v současné době nízký, a to zejména z důvodu finanční nedostupnosti. Služby na základě ujednání dle občanského zákoníku se vyskytují pouze ojediněle. Legální cena služby pro domácnost se pohybuje na úrovni 130–150 Kč za hodinu. Je žádoucí umožnit nákup služeb pro domácnost na formálním trhu za cenu „přijatelnou“ pro domácnosti.¹⁸⁵

Zájem o poskytování služeb pro domácnost je v současné době nízký zejména z důvodu finanční nedostupnosti.

Belgický model

Z možných forem podpory legálního a současně finančně dostupného nákupu služeb domácnostmi je pro ČR nejsnáze adaptovatelný systém poukázek aplikovaný v Belgii,¹⁸⁶ jehož parametry minimalizují jakékoli zneužití dotací. Domácnosti vystupují jako příjemci služeb, tedy zákazníci, a ne jako zaměstnavatelé. Provádět služby mohou pouze autorizovaní poskytovatelé. Poukázky umožňují využít k financování služeb čerpaných domácnostmi více zdrojů, vč. poskytování voucherů zaměstnavateli. Náklady v zahraničí zavedených opatření, zacílených na podporu poptávky po službách pro domácnosti, jsou v celkovém součtu do značné míry kompenzovány pozitivními přínosy. Pro stát je přínosem omezení šedé ekonomiky a vytváření pracovních míst především pro osoby znevýhodněné na trhu práce. Pro rodiny systém přináší jistotu odborného provedení služeb za odpovídající cenu. Pro poskytovatele služeb pak adekvátní mzdové ohodnocení, sociální odvody a právní jistotu zaměstnání.

Opatření č. 21. Služby pro domácnost

Otestování služeb pro domácnost například ze zdrojů ESF dle belgického vzoru.

SVOBODNÁ VOLBA REPRODUKCE

Asistovaná reprodukce je důležitou součástí reprodukční politiky

V ČR se v posledních desetiletích přirozeně posunula hranice pro zakládání rodiny do věku 30–34 let. S věkovým posunem roste podíl neplodných párů. K neplodnosti rovněž přispívá životní styl, vysoká hladina stresu a znečištěné životní prostředí. Podle posledních statistik se s neplodností potýká 20 až 25 % párů.¹⁸⁷

Asistovaná reprodukce je nákladná

Nákladnost moderních metod asistované reprodukce je bariérou jejich využívání, pro nízkopříjmové rodiny je nedostupná. Cena IVF cyklu včetně medikace stojí 30–50 tisíc Kč a žena obvykle platí třetinu nákladů. Asistovanou reprodukci lze provést ženě, pokud její věk nepřekročil 49 let, a to na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto službu hodlají podstoupit. Z více jak 60 % využívají metody asistované reprodukce v ČR ženy mladší 35 let.¹⁸⁸ ČR patří mezi státy s nejnižším zastoupením starších žen na mimotělním oplodnění.¹⁸⁹ Počet všech cyklů asistované reprodukce meziročně narůstá, v roce 2013 jich bylo evidováno přes 32 tisíc.¹⁹⁰ Zdravotní pojišťovny hradí zpravidla tři cykly IVF, případně čtyři (pokud bylo v prvních dvou pokusech použito pouze jedno embryo), pouze však ženám do 38 let včetně.

Asistovaná reprodukce je nákladná a v současnosti tak představuje řešení, které si mohou dovolit pouze některé rodiny.

Důstojné podmínky pro ženy, které chtějí dítě

V ČR v současnosti dochází k obcházení zákonné povinnosti ve smyslu nutnosti souhlasu partnera ženy, která chce podstoupit umělé oplodnění. Nezadané ženy toužící po dítěti se často domlouvají se svými mužskými známými a předstírají, že jde o partnera. Na lékařských pracovištích, kde je asistovaná reprodukce prováděna, není tato skutečnost dále prověřována. Takováto praxe je nežádoucí a pro ženy nedůstojná. Umožněním asistované reprodukce ženě bez souhlasu partnera by se ČR zařadila do skupiny evropských zemí, které od zákazu umělého oplodnění bez souhlasu partnera již ustoupily (jde o Velkou Británii, Belgii, Dánsko či Španělsko).

Opatření č. 22. Zvýšení dostupnosti asistované reprodukce

- Zvýšení věkové hranice, do které se na finanční úhradě cyklů asistované reprodukce podílejí zdravotní pojišťovny, z 38 na 43 let (včetně).
- Navýšení počtu hrazených cyklů IVF ze zdravotního pojištění na čtyři hrazené cykly, a to tak, aby byly umožněny čtyři pokusy směrem k dítěti.
- Úhrada veškerých léčivých přípravků ze zdravotního pojištění při podstoupení IVF za splnění podmínek věku ženy a počtu hrazených cyklů.
- Umožnění asistované reprodukce ženám bez souhlasu partnera.

Interrupce a náklady na antikoncepci

ČR se řadí mezi země s dlouhodobě liberální potratovou legislativou a dostupnými moderními antikoncepčními prostředky. V roce 1990 skončilo interrupcí 43 % těhotenství, v roce 2012 již jen 16 %.¹⁹¹ Přestože celková míra potratovosti klesá, ukazuje se, že umělé přerušování těhotenství je typičtější pro svobodné, rozvedené a ovdovělé ženy. Vyšší míra uměle přerušovaných těhotenství je rovněž spojena s nižším vzděláním žen a vyšším počtem dětí.¹⁹² Problémem spojeným s antikoncepčním chováním je nákladnost užívání moderních spolehlivých metod

antikoncepce. Antikoncepce není zahrnuta do veřejného zdravotního pojištění, cena hormonální antikoncepce se pohybuje mezi 100–400 Kč na měsíc. Tato částka může, zejména pro mladé ženy a pro ženy s nízkými příjmy, představovat významný problém.

Opatření č. 23. Finančně dostupná antikoncepce

Zajištění alespoň jednoho druhu bezplatné hormonální antikoncepce.

Kvalitní péče
v těhotenství
a při porodu

Důležitou součástí plánování rodiny jsou také otázky zdravotní péče v těhotenství, při porodu a v poporodním období. ČR patří k zemím s nejlepšími výsledky porodnické a neonatální péče na světě. Úmrtnost novorozenců v ČR klesla v letech 2000–2013 z 2,1 ‰ na 1,2 ‰ a je jedna z nejnižších v zemích OECD.¹⁹³ Klesá i úmrtnost žen, které umírají v souvislosti s těhotenstvím, porodem a šestinedělím (méně než deset případů na 10 tisíc narozených dětí). Více než 99,8 % porodů probíhá v lůžkových zařízeních.

Mezinárodní organizace
vyzývají ČR ke změnám
v oblasti porodní péče

Výzkumy však zároveň ukazují souvislost některých porodních komplikací s psychickým stavem hospitalizovaných žen.¹⁹⁴ Přestože se situace zlepšuje, v oblasti respektu ke svobodné volbě a k přáním rodičů žen je potenciál k dalšímu zlepšení péče.¹⁹⁵ ČR rovněž dlouhodobě čelí kritice mezinárodních organizací v oblasti reprodukčních práv, a to zejména v otázkách týkajících se svobodné možnosti rozhodovat o místě, způsobu a okolnostech porodu. Například Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) v souvislosti s případy, které se týkají tématu porodnictví a práva žen na volbu a ochranu soukromého života, vybízí ČR ke změně praxe. Ta by měla více respektovat přání a rozhodnutí matek týkající se porodu. ESLP rovněž upozorňuje, že rizika pro zdraví matky a dítěte jsou v ČR spíše zvýšena tím, že je znemožněna péče zdravotníka u porodu mimo nemocnici a že systém není nastaven na návaznou péči. Rovněž Výbor CEDAW ve svých doporučeních vyzývá ČR, aby mimo jiné přijala protokol standardní porodní péče, a aby zvažila zavedení opatření, která by umožňovala porod dítěte mimo nemocnici za pomoci porodní asistentky.¹⁹⁶

Přestože současná dikce zákona¹⁹⁷ umožňuje přijetí doporučených opatření, významnou bariérou na legislativní úrovni jsou vyhlášky o personálním a materiálním vybavení vydané ministerstvem zdravotnictví.

Opatření č. 24. Důstojné porody

Novelizace prováděcích předpisů k zákonu č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, kterými jsou upraveny technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení a kontaktních pracovišť domácí péče a personální zabezpečení zdravotních služeb.

FINANČNÍ DOPADY NAVRHOVANÝCH OPATŘENÍ¹⁹⁸

Opatření rodinné politiky	Současnost			Dle návrhu		
	Počet dotčených osob	Dopady na veřejné rozpočty	Dopady na rodiny ¹⁹⁹	Počet dotčených osob	Dopady na veřejné rozpočty	Dopady na rodiny

AKČNÍ PLÁN K REALIZACI TÉTO KONCEPCE

REJSTŘÍK

- ¹ Programové prohlášení vlády České republiky. 2014. [online]. [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlasi_unor_2014.pdf.
- ² Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025, Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, Strategie sociálního začleňování, Národní strategie rozvoje sociálních služeb na rok 2015, Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí, Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011–2015, Vládní strategie rovnosti žen a mužů v České republice na léta 2014–2020, Zdraví 21 – Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR, Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020, Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020, Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008– 2018.
- ³ Blíže viz SOÚ AV ČR, v.v.i. 2014. Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění. [online]. [cit. 1.3.2016]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7263/f3/ov140717.pdf
- ⁴ CVVM X MPSV <http://www.mpsv.cz/cs/8338>
- ⁵ European Council. 2007. Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, Meeting within the Council, On the Importance of Family-Friendly Policies in Europe and the Establishment of an Alliance for Families (913/1/07 REV1).
- ⁶ Rodinná politika a demografické změny. 2011. [online]. [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné z: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:O3Am-h5Nf-MJ:https://webapi.eesc.europa.eu/documentsanonymous/ces804-2011_ac_cs.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz.
- ⁷ OECD. Starting Strong IV. 2015. [online]. [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/publications/starting-strong-iv-9789264233515-en.htm>;
- OECD. Changes in Family Policies and Outcomes: Is there Convergence?. 2014. [online]. [cit. 24. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jz13wllxgz.pdf?expires=1456313062&id=id&accname=guest&checksum=3C5410EE7BC2E5857C4EC64489FADE9D>.
- ⁸ OECD Family Database. [cit. 21. 1. 2016]. Dostupné z: http://www.oecd.org/els/family/database.htm#public_policy
- ⁹ Eurostat
- ¹⁰ ČSÚ. Počet obyvatel v obcích. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich>
- ¹¹ ČSÚ. 2016. *Česká republika v mezinárodním srovnání (vybrané údaje)*. Str. 54. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/39997343/370002_15.pdf/b47eea4b-ef7c-428c-8d2e-be87f12dc06c?version=1.1
- ¹² Tamt.
- ¹³ Juříčková, L. 2005. *ANALÝZA: Bezdětnost v České republice*. [online]. [cit. 16. 5. 2016]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=118
- ¹⁴ Sobotka, T. 2004. Postponement of childbearing and low fertility in Europe. Amsterdam: Dutch university Press. <http://paa2005.princeton.edu/abstracts/50352>
http://www.oeaw.ac.at/vid/download/edrp_2_11.pdf
- ¹⁵ Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>
- ¹⁶ Quesnel-Vallée, A. and P. S. Morgan. 2003. "Missing the target? Correspondence of fertility intentions and behavior in the U.S.". *Population Research and Policy Review* 22 (5-6): 497-525.
- Hašková, H. 2009. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Slon.
- ¹⁷ <http://www.ceskovdatech.cz/clanek/35-asistovana-reprodukce-je-dostupnejsi-a-capejsi-prispiva-k-tomu-ale-stale-vyssi-vek-prvorodicek/>
- ¹⁸ PROJEKCE OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 2100, ČSÚ, [HTTPS://WWW.CZSO.CZ/CSU/CZSO/PROJEKCE-OBYVATELSTVA-CESKE-REPUBLIKY-DO-ROKU-2100-N-FU4S64B8H4](https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelestva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4)
- ¹⁹ Registrované partnerství do konce loňska uzavřelo 2174 párů. <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/registrovane-partnerstvi-v-cr-do-konce-lonska-uzavrelo-2174-paru/1311229>
- ²⁰ ČSÚ. 2013. *Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě*. [cit. 27. 1.] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47>.
- ²¹ ČSÚ, Pohyb obyvatelstva – rok 2014
- ²² Domácnosti jednotlivců představovaly podle VŠPS v roce 1995 6,5 % populace, v roce 2005 překročily hranici 10 % a v roce 2010 to bylo již 11,7 % celé populace, viz: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/vyvoj-ekonomicke-aktivity-obyvatelestva-2-ctvrtleti-2011-211e8kms05>. Nesezdaná soužití představovala v roce 2011 podle SLDB více než 11 % úplných

rodin; v polovině z nich jsou přítomny děti (<https://www.czso.cz/csu/czso/nesezdana-souziti-2011-ti6wlv4y3r>). Ve 14,8 % všech úplných rodin s osobou v čele mladší 50 let nejsou přítomny závislé děti (https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_#katalog=30781) Mírně narůstá podíl celoživotně bezdětných žen (ve věkové kategorii 45-49 let to v roce 2011 bylo 6,2 %, viz https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_#katalog=30948).

²³ Demografická příručka 2014, Český statistický úřad, (<https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>)

²⁴ ČSÚ, 2015. Příjmy a životní podmínky domácností – 2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-2014>

²⁵ Jedná se o průměr z dat SLDB (2011) a VŠPS (2012). Data z VŠPS jsou zatížena výběrovou chybou, obecně jsou lidé s nízkým socioekonomickým statusem méně ochotní k rozhovoru a z tohoto typu šetření častěji vypadávají. SLDB je povinné a obsahuje celý základní soubor, ale data nejsou zjišťována prostřednictvím jiné osoby, takže lidé nemusí udávat pravdivé informace. Pravda bude přibližně uprostřed, tj. mezi 18,2 a 25,8 %.

VŠPS (2012): https://www.czso.cz/documents/10180/23178400/tk_silc2014_souhrnny_popis.pdf;

SLDB (2011): https://www.czso.cz/csu/czso/otevrena_data_pro_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011_-sldb_2011-

²⁶ Jedná se o hospodařící domácnosti tvořené jednou rodinou, vypadávají z toho tedy rodiny, které žijí pohromadě (dvě a více) v jedné hospodařící domácnosti. To je cca 80 488 úplných rodin a 25 710 rodin sólo rodičů (nevíme, kolik z nich má závislé děti).

²⁷ <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/domacnosti-z-hlediska-genderu-2011-xp6kt3jwer>

²⁸ ČSÚ <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2014-jvieveamvff>

²⁹ Viz <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00018&plugin=1>

³⁰ Demografische Forschung aus Erster Hand: Families unmarried. 2015. [online]. [cit. 18. 5. 2016]. Dostupné z: http://demogr.mpg.de/en/education_career/what_is_demography_1908/families_unmarried_4625/default.htm

³¹ Vycházíme z nejnovějších publikovaných šetření na dané téma. Je mu v CVVM věnována stále nižší pozornost.

³² CVVM. Tiskové zprávy. <http://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy>

³³ (CVVM, Tiskové zprávy, 2011).

³⁴ CVVM. 2016. Postoje českých občanů k manželství a rodině – únor 2016.

³⁵ Dle aktuálního šetření Postoje českých občanů k manželství a rodině z února 2016 vidí ideál v modelu dvoudětné rodiny 69 % lidí

³⁶ Zdroj: Eurostat, Míra zaměstnanosti podle pohlaví, věku, vzdělání a přítomnosti dětí v domácnosti, 2013 (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>).

³⁷ Zaostřeno na ženy a muže, 2008, in VÚPSV, 2010

³⁸ Češky: nevyužitý potenciál země. CERGE inst, Kalíšková, Mních, 2012

³⁹ Eurostat, 2014

⁴⁰ Statistická ročenka České republiky, Český statistický úřad

⁴¹ Hašková, H. 2014. Načasování a kombinování práce a péče o malé děti. Pp. 183-208 in H. Hašková (ed.) *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: SLON

⁴² Bičáková, A. Klára Kalíšková. 2015. Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce. IDEA – CERGE-EI. [online]. [cit. 28. 4. 2016]. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_8_2015_Od_materstvi_k_nezamestnanosti/files/downloads/IDEA_Studie_8_2015_Od_materstvi_k_nezamestnanosti.pdf

⁴³ Formánková, Lenka ; Sokačová, L. Trh práce a politika zaměstnanosti. In Smetáčková, I. (ed.). *Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce 2015*. Praha : Česká ženská lobby o.s., 2015. S. 76-83. ISBN 978-80-260-9160-8.

⁴⁴ Křížková, A., L. Formánková, 2014. „Intersekcionalní perspektiva zkoumání dopadů krize na životní dráhy v ČR: gender, třída, věk (a rodičovství). Gender, rovné příležitosti, výzkum, 15(2): 61-76

⁴⁵ <http://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2015/labour-market/recent-developments-in-temporary>
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/2015/working-conditions-industrial-relations/developments-in-working-life-in-europe-eurwork-annual-review-2014-employment-employment-growth-wages-and-transitions>

⁴⁶ Blíže viz Alternativa 50+. 2014. Tisková zpráva k výsledkům výzkumu k postavení osob 50+ na trhu práce v ČR. [online]. [cit. 1.2.2016]. Dostupné z <http://alternativaplus.cz/2014/02/vysledky-vyzkumu-k-postaveni-osob-50-na-trhu-prace-v-cr-tiskova-zprava/>

⁴⁷ Blíže viz MPSV. 2015. [online]. [cit. 1.2.2016]. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/21585/TZ_310715a.pdf

- ⁴⁸ OECD 2015. Pensions at a glance. [online]. [cit. 10. 5. 2016] Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/pensions-at-a-glance-2015_pension_glance-2015-en
- ⁴⁹ Blíže viz MPSV. 2014. Strategie politiky zaměstnanosti do roku 2020. [online]. [cit. 1.2.2016]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/strateg_zam_2020/strategiepz2020.pdf
- ⁵⁰ V šetření SHARE 2015, zahrnujícím reprezentativní vzorek populace 50+, celkem 35 % respondentů uvedlo, že v uplynulých 12 měsících pečovali o někoho mimo svou domácnost. SHARE je mezinárodní panelová databáze mikrodat týkajících se zdraví, socio-ekonomického statusu a sociálních a rodinných sítí osob starších 50 let. V šesté vlně (2014-2015) bylo dotazováno 6000 respondentů.
- ⁵¹ Ve výzkumném šetření ISSP 2012 bylo dotazováno 1804 respondentů ve věku 18+. Jsou použita vážená data.
- ⁵² Klímová Chaloupková, J. (2013). „Neformální péče v rodině: sociodemografické charakteristiky pečujících osob.“ Data a Výzkum - SDA Info, 7(2), 107–124; data ISSP 2012.
- ⁵³ Eurostat, data EU-SILC a také ČSÚ. 2016. Česká republika v mezinárodním srovnání (vybrané údaje). Str. 106-108. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/39997343/370002_15.pdf/b47eea4b-ef7c-428c-8d2e-be87f12dc06c?version=1.1
- ⁵⁴ Sirovátka et al., 2015.
- ⁵⁵ <http://www.statistikaamy.cz/2015/05/problem-pracujici-chudoby-se-v-cesku-zhorsuje/>
- ⁵⁶ Indikátor míry materiální deprivace je v současné době definován jako podíl osob, který čelí nedostatku v nejméně 4 z 9 následujících položek, které si domácnost nemůže z finančních důvodů dovolit: Zaplatit neočekávaný výdaj ve výši několika tis. Kč; Jíst maso, drůbež nebo ryby (nebo jejich vegetariánské náhražky) každý druhý den; Dostatečně vytápět byt; Zaplatit ročně všem členům domácnosti alespoň týdenní dovolenou mimo domov; Mít pračku; Vlastnit barevnou televizi; Mít telefon; Používat osobní automobil; Hradit náklady spojené s bydlením – nájemné, splátky hypotéky, platby za energie (elektrinu, teplo, plyn a vodu) a splátky ostatních půjček, úvěrů nebo leasingu.
- ⁵⁷ ČSSZ 2014. Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění. [online]. [cit. 26. 4. 2016] Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/58A96B78-77AA-4D81-ADB0-6B1669AE275A/0/SR_2014.pdf
- ⁵⁸ Z čistých příjmů úplných rodin s dětmi tvoří náklady na bydlení 14,8 %, zatímco v případě neúplných rodin s dětmi dosahují 26,4 % z jejich čistých příjmů (SILC 2013).
- ⁵⁹ data SILC 2014, ČSÚ
- ⁶⁰ Zpráva z výzkumu Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje. Nadace Sirius a Median. Praha
- ⁶¹ Tabor, S.R., 2002. Assisting the poor with cash: Design and implementation of social transfer programs. Washington, DC: World Bank Social Protection Discussion Paper Series, 223.
- ⁶² Jánský, P., Kalíšková, K., Münich, D. Dopad daní a dávek na příjmovou nerovnost a relativní chudobu v České republice. Národohospodářský ústav AV ČR, v.i.i. 2016.
- ⁶³ Jenson, J. and Saint-Martin, D. 2003. 'New Routes to Social Cohesion? Citizenship and the Social Investment State', Canadian Journal of Sociology 28(1): 77–90.
- ⁶⁴ Esping-Andersen, G. 2009. The Incomplete Revolution: Adapting Welfare States to Women's New Roles. Cambridge: Polity Press.
- ⁶⁵ MMR. Bydlení v české republice v číslech (září 2015). Praha: 2015. [online]. [cit. 11.3.2016]. Dostupné z: [http://www.mmr.cz/getmedia/13d9e867-5995-437d-a951-e6d4ac08eda9/Bydleni-v-CR-v-cislech-\(zari-2015\).pdf?ext=.pdf](http://www.mmr.cz/getmedia/13d9e867-5995-437d-a951-e6d4ac08eda9/Bydleni-v-CR-v-cislech-(zari-2015).pdf?ext=.pdf)
- ⁶⁶ ČSÚ 2015, Vydání a spotřeba domácností - statistiky rodinných účtů - 4. čtvrtletí 2015, Tabulka 1b, 2b Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/vydani-a-spotreba-domacnosti-statistiky-rodinnych-uctu-4-ctvrtleti-2015>.
- ⁶⁷ Blíže viz Šimíková, Ivana - Vyhliďal, Jiří. Popis velikosti a struktury skupin osob, které by mohly představovat cílovou skupinu sociálního bydlení. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2015. . [online]. [cit. 11.3.2016]. Dostupné z http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_398.pdf
- ⁶⁸ EU-SILC 2013 a ČSÚ, Vydání a spotřeba domácností - statistiky rodinných účtů, 1. čtvrtletí 2010 až 4. čtvrtletí 2013. <https://www.czso.cz/csu/czso/vydani-a-spotreba-domacnosti-statistiky-rodinnych-uctu-1-ctvrtleti-2010-t2303deahy>
- ⁶⁹ Mezi skupiny domácností ohrožených sociálním vyloučením v oblasti bydlení patří zejména lidé na začátku a po skončení své profesní kariéry, samoživitelky a samoživitelé, lidé znevýhodnění na trhu bydlení z důvodu své národnosti, rasy či náboženství, mladiství a mladí, kteří opouští ústavní výchovu nebo pečovatelskou péči, osoby odcházející z vězení, senioři, osoby se zdravotním postižením, zjevně skrytí a potenciální bezdomovci⁶⁹, nízko-příjmové domácnosti aj. Samostatnou skupinu pak tvoří lidé či domácnosti, u kterých dojde k dočasnému či trvalému výpadku finančních prostředků z důvodů nemoci, narození dítěte, ztrátě zaměstnání, spáchání či vystavení trestnému činu nebo odchodu do starobního nebo invalidního důchodu. Dále jde o skupinu osob, které jsou bezprostředně ohroženy na zdraví či životě (oběti trestných činů např. domácího násilí).

- ⁷⁰ Popis velikosti a struktury skupin osob, které by mohly představovat cílovou skupinu sociálního bydlení (na základě analýzy dat EU-SILC 2013 a databáze příjemců dávek hmotné nouze 2014). Ivana Šimíková, Jiří Vyhřídál. VÚPSV, v.v.i. 2015.
- ⁷¹ Revidovaná Evropská sociální charta zakotvuje právo na bydlení v části I, bod č. 31: „Každý má právo na bydlení.“
- ⁷¹ Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (dále jen Pakt) ve čl. 11 zakládá „právo každého jednotlivce na přiměřenou životní úroveň“.
- ⁷² MŠMT. Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele. Citováno 19. 5. 2016. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
- ⁷³ Plasová, B., Godarová, J. 2015. *Analýza možností nastavení systému služeb péče o děti a návrh legislativních změn*. Brno.
- ⁷⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
- ⁷⁵ Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- ⁷⁶ Zákon č. 455/1991 Sb., zákon o živnostenském podnikání.
- ⁷⁷ Soulad s požadavky danými živnostenským zákonem kontroluje živnostenský úřad, hygienické požadavky kontroluje místní hygienická stanice.
- ⁷⁸ Barvíková, J., Paloncyová, J. Metodika profesionalizace individuální péče o děti – mateřská asistentka. 2014. VÚPSV. (online) Citováno 5. 3. 2016. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Barvikova_Paloncyova_navrh_chuva.pdf.
- ⁷⁹ Barvíková, J., Paloncyová, J. Péče chůvy, metodika pro chůvy. 2014. VÚPSV. (online) Citováno 5. 3. 2016. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Barvikova_Paloncyova_metodika_chuvy.pdf.
- ⁸⁰ Barvíková, J., Paloncyová, J. Metodika profesionalizace individuální péče o děti – mateřská asistentka. 2014. VÚPSV. (online) Citováno 5. 3. 2016. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/Barvikova_Paloncyova_navrh_chuva.pdf.
- ⁸¹ Během projednávání zákona o dětské skupině (Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů) vyzvala Poslanecká sněmovna příslušná ministerstva k posouzení a případné revizi současných hygienických standardů platných pro mateřské školy. Toto usnesení vycházelo z předpokladu, že současná regulace může blokovat zřizování a rozšiřování kapacit mateřských škol.
- ⁸² Vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných, ve znění pozdějších předpisů.
- ⁸³ Olga Nešporová. Flexibilní režim čerpání rodičovského příspěvku a sladování rodičovství s placenou prací. Forum sociální politiky. Č. 6. 2015. **JEŠTĚ OVĚŘIT**
- ⁸⁴ Ekonomické podmínky sladování rodiny a zaměstnání v České republice a ve Francii, Věra Kuchařová, VÚPSV, 2013 nebo Zaostřeno, 2011, Jak odstranit platovou nerovnost mezi ženami a muži v EU, 2014. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/140319_gpg_cs.pdf.
- ⁸⁵ Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání uvádí, že výše částky nesmí přesáhnout 50 % skutečných průměrných měsíčních neinvestičních výdajů na dítě s výjimkou výdajů na platy.
- ⁸⁶ <http://www.skolkovnik.cz/clanek/ceny-materske-skoly-v%C2%A0opraze/>
- ⁸⁷ Chmelař, A. Školky, dluhy a účetnická ekonomie. 2013. [online]. [cit. 29. 2. 2016]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/16605-skolky-dluhy-a-ucetnicka-ekonomie>.
- ⁸⁸ **MPSV**
- ⁸⁹ Například v SRN byl právní nárok zaveden pro všechny děti od dovršení prvního roku věku, nikoliv ve vazbě na začátek školní roku.
- ⁹⁰ Empirické studie z ČR odhadují, že každý rok navíc, který matka nepracuje, sníží úroveň jejich budoucích výdělků cca o 1 %. Viz: Pytlíková, M. (2015). Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině, IDEA, http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_11_Rozdily_vydelku_ve_vztahu_k_materstvi/IDEA_Studie_11_Rozdily_vydelku_ve_vztahu_k_materstvi.html
- ⁹¹ Češky: nevyužitý potenciál země. CERGE inst, Kalíšková, Mních, 2012 nebo VÚPSV. Míra zaměstnanosti žen s dítětem pod tři roky je 18,9% http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/3_Rodicovska_peco_o_deti_do_3_let.pdf.
- ⁹² Kalíšková, K., Mních, D., Pertold, F. *Veřejná podpora míst ve školách se vyplatí: analýza výnosů a nákladů*. CERGE. 2016.
- ⁹³ Sirovátka, T., Šimíková, I., Jahoda, R., Godarová, J. Poverty, material deprivation and social exclusion in the Czech Republic with an emphasis on children and households with children. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2015. Available at: <http://praha.vupsv.cz/webisnt/cicsonew.htm>.

⁹⁴ MPSV. 2014. *Strategie sociálního začleňování na roky 2014 – 2020*. [online]. [cit. 12. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/17081>.

Hašková, H., Saxonberg, S. (eds.) a Mudrák, J. 2012. *Péče o nejmenší – boření mýtů*. Praha: SLON

Mitchell, L. et al. 2008. *Outcomes of Early Childhood Education*. Ministry of Education, New Zealand.

⁹⁵ Profesor James Heckman (nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 2000, Univerzita of Chicago, zabývá se sociálními nerovnostmi) tvrdí: „První tři roky života hrají v životě rozhodující roli – rozhodnou o emocionálních, kognitivních a intelektuálních schopnostech dítěte. Děti, které obdrží konzistentní předškolní vzdělání a péči mají větší pravděpodobnost uspět ve vzdělání, vyhnout se problémům se zákonem a být úspěšný a produktivní v celém životě“.

Profesor Edward Melhuish (35 let výzkumu na Oxfordské univerzitě) říká „Schopnost dětí učit se formuje mezi devátým měsícem a čtvrtým rokem života. V době, kdy děti přicházejí do školy je tato schopnost již tedy pevně daná. Proto je předškolní vzdělávání klíčové pro životní úspěch především pro děti z méně vzdělaných rodin či ze sociálně znevýhodněných rodin, je předpokladem sociální mobility. Proto také státy s nejspěšnějším sociálním modelem tolik investují do předškolní péče, investují do vzdělanosti budoucích generací.

⁹⁶ Zpracováno na základě informací z http://www.leavenetwork.org/lp_and_r_reports/country_reports/ a http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/191EN.pdf.

⁹⁷ V ČR je registrováno 5 003 zařízení zájmového vzdělávání dětí, z toho 4 039 družin a 643 školních klubů. Ve školním roce 2014/2015 navštěvovalo družiny 301,9 tisíc žáků (57 % všech žáků prvního stupně).

⁹⁸ Zdroj: registr Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. [cit. 6. 1. 2016]. Dostupné z: <http://stistko.uiv.cz/registr/vybskolrn.asp>.

⁹⁹ Hájek, Bedřich, Jiřina Pávková a kol. 2011. *Školní družina*. Praha: Portál.

¹⁰⁰ ČSÚ. Příjmy a životní podmínky domácností. 2014. [online]. [cit. 22. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-vydaje-a-zivotni-podminky-domacnosti>.

¹⁰¹ Brázdilová, Michaela. 2015. „Nejohroženější jsou neúplné rodiny.“ *Statistika & my*. [online]. [cit. 6. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/07/nejohrozenejsi-jsou-neuplne-rodiny/>.

¹⁰² Školní družiny jsou zřizovány při základních školách, nebo mohou být zřízeny jako samostatné školské zařízení. ŠD může sloužit jedné nebo více školám (viz §1 odst. 2 vyhlášky č. 87/1992 Sb.), pokud se na tom školy se souhlasem zřizovatele dohodnou a tato skutečnost je uvedena v rozhodnutí MŠMT o zařazení do sítě škol, předškolních a školských zařízení. Zdroj: MŠMT. 2002. *Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin*. [online]. [cit. 15. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin>.

¹⁰³ Např. pedagogicko-psychologické poradny mají objednáci lhůty 3 měsíce a více. Organizace rané péče zaměřené na autistické děti mají objednáci lhůty 6 měsíců. Dětské psychologové, kteří pracují „na pojišťovnu“, mají rovněž 3-4 měsíce objednáci lhůty. U dětských psychiatrů jsou objednáci lhůty ještě delší.

¹⁰⁴ Neziskové organizace bojují se stálou nejistotou, zda zahájené aktivity budou moci pokračovat. Většina financí je poskytována na pilotní projekty, kdy se předpokládá, že úspěšný projekt bude podporovat dotacemi stát (kraj, obec), což se daří jen s obtížemi.

¹⁰⁵ Od roku 2005 dotační program MPSV na podporu nestátním neziskovým subjektům na podporu rodiny (současný název dotačního programu – Rodina).

¹⁰⁶ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_187307.pdf; http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_187306.pdf

¹⁰⁷ Eurostat. Data LSF, 2015 <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

¹⁰⁸ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_187307.pdf; http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_187306.pdf

¹⁰⁹ Eurostat, data LFS 2014

¹¹⁰ Příručka k projektu Metr: Fraňková, P., Rakušanová, F., Šimečková, M., Brož.M. 2015. *Job sharing v praxi. Jak zavádět a rozvíjet sdílená pracovní místa*. [online]. [cit. 8. 1. 2016]. Dostupné z: <http://fdv.mpsv.cz/UserFiles/Job%20sharing%20v%20praxi.pdf>

¹¹¹ <http://euro.e15.cz/profit/v-praci-jako-v-base-cesko-zaostava-ve-forme-pruznych-uvazku-1059956>

¹¹² OECD 2015. LMF2.4. Family-Friendly Workplace Practices. Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs, https://www.oecd.org/els/family/LMF_2-4-Family-friendly-workplace-practices.pdf 1.

¹¹³ CVVM, 2016 http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7522/f3/es160314.pdf

- ¹¹⁴ <http://databaze-strategie.cz/cz/mpsv/strategie/aktivizacni-opatreni-k-reseni-nepriznive-situace-na-trhu-prace?typ=tematicky&v=b5ff8e1fa9995785fa455662c6686fb8>
- ¹¹⁵ http://ipodpora.odborny.info/soubory/dms/wysiwyg_uploads/7295ce178214a775/uploads/Opatreni-MPSV-aktivni-politika-zamestnanosti.pdf
- ¹¹⁶ Podle zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, činí sazba celkem 25 % hrubé mzdy. Z této výše jde: 2,3 % na nemocenské pojištění, na 21,5 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti.
- ¹¹⁷ Systémová doporučení k podpoře sdílených pracovních míst v ČR. Projekt METR 20015
- ¹¹⁸ Houseman, S. N. (2001). Why employers use flexible staffing arrangements: Evidence from an establishment survey. *Industrial and Labor Relations Review*, 55(1), 149–170.
- ¹¹⁹ Orpen, Christopher 1981 Effect of flexible working hours on employee satisfaction and performance: A field experiment. *Journal of Applied Psychology*, Vol 66(1), 113-115. <http://dx.doi.org/10.1037/0021-9010.66.1.113>
- ¹²⁰ Formánková, L., A. Křížková. 2015. „Flexibility trap – the effects of flexible working on the position of female professionals and managers within a corporate environment“. *Gender in Management: An International Journal*, 30(3): 225 – 238. Online: <http://dx.doi.org/10.1108/GM-03-2014-0027>
- ¹²¹ Lewis, Suzan and Roper, Ian (2008) *Flexible working arrangements: from work-life to gender equity policies*. In: *The Oxford handbook of personnel psychology*. Cartwright, Susan and Cooper, Cary L., eds. Oxford U. P., Oxford. ISBN 9780199234738
- ¹²² Formánková Dudová, Vohlídalová 2011, Bariéry a možnosti využívání flexibilních forem zaměstnání, SOU AV ČR. http://www.mpsv.cz/files/clanky/13789/flexi_prace.pdf
- ¹²³ Výstup z projektu Metr: Fraňková, P., Šimečková, M., Rakušanová, F. 2015. Systémová doporučení k podpoře sdílených pracovních míst. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/knihovna/590-systemova-doporuceni-k-podpore-sdilenyh-pracovnich-mist-v-cr>
- ¹²⁴ Habertová, V., I. Kyzlinková, 2009. *Rodinné potřeby zaměstnanců*, Praha: VÚPSV, dostupné online: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_304.pdf
- ¹²⁵ Vohlídalová, Marta, Lenka Formánková. 2012. „Částečné úvazky v České Republice: šance nebo riziko?“. *Fórum Sociální Politiky*, 5: 17-21.
- ¹²⁶ OECD. 2010 Moving Beyond the Jobs Crisis Employment Outlook 2010. Chapter 4 How Good is Part-Time Work?, pp.211-266.
- ¹²⁷ Gesetz über Teilzeitarbeit und befristete Arbeitsverträge § 13 <http://www.arbeitsrecht.org/gesetze/tzbf/>
- ¹²⁸ Zákonník práce SR § 49a zákona č. 311/2001 <http://zakony.judikaty.info/predpis/zakon-311/2001>
- ¹²⁹ Bělina & Partners advokátní kancelář s.r.o. 2015. *Legislativní analýza sdílených pracovních míst jako flexibilní formy práce. Projekt Metr 2015.*
- ¹³⁰ Odvod na pojištění činí celkem 13,5 %, z toho zaměstnavatel odvádí dvě třetiny (tj. 9 %) a zaměstnanec jednu třetinu (tj. 4,5 %). Při příjmu nižším než minimální mzda je odvod počítán z minimální mzdy nikoliv ze mzdy reálné, čímž se navyšuje procentuálně odvod jak pro zaměstnance, tak pro zaměstnavatele.
- ¹³¹ Vyšší podíl HDP na daňovou podporu rodin s dětmi v roce 2011 vydávalo ze zemí OECD pouze Německo.
- ¹³² Hranice výše vlastního příjmu a výše slevy na manžela platí pro rok 2015.
- ¹³³ Zaměstnanost této skupiny žen je přítom v ČR velice nízká. Ve věku mezi 20 a 44 lety s dítětem do 4 let věku bylo v roce 2007 zaměstnáno pouze 28 % žen.
- ¹³⁴ Například, rodič, který se vrátí na trh práce s měsíční mzdou 10 000 Kč, přispěje do státního rozpočtu dodatečnými 54 000 Kč ročně pouze na platbách za SZP, což výrazně převyší výši slevy.
- ¹³⁵ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.
- ¹³⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.
- ¹³⁷ http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/rights/work-life-balance/index_en.htm
- ¹³⁸ C183 - *Maternity Protection Convention, 2000 (No. 183)*. Ženeva. 15. 1. 2000. Dostupné z: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_IL0_CODE:C183

- ¹³⁹ V evropských zemích se setkáváme s náhradovým principem ve výši 90-100% předchozí mzdy, která koresponduje s oceněním rodičovství a podporou rodin při rozhodnutí mít dítě. Mitchell, E. 2010, Finanční podpora rodin s dětmi v České republice v evropském kontextu. Praha:2010. Sociologický ústav AV ČR, v.i.i.
- ¹⁴⁰ OECD. 2015. *Family Database. Key characteristics of parental leave system*. [online]. [cit. 12. 1. 2016]. Dostupné z: http://www.oecd.org/els/soc/PF2_1_Parental_leave_systems.pdf.
- ¹⁴¹ Data MPSV, 2015.
- ¹⁴² Thévenon, O., Solaz, A. Labour Market Effects of Parental Leave Policies in OECD Countries. 2013. OECD. [online]. [cit. 23. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k8xb6hw1wjf.pdf?expires=1458743023&id=id&accname=guest&checksum=22669B4D95B17DFEEC4F247B51C943A9..>
- ¹⁴³ Data MPSV, 2015.
- ^[10] Češky: nevyužitý potenciál země. CERGE inst, Kalíšková, Mních, 2012 nebo VÚPSV. Míra zaměstnanosti žen s dítětem pod tři roky je 18,9% http://www.vupsv.cz/sites/File/audit-clanky/3_Rodicovska_pece_o_deti_do_3_let.pdf. Čistý výnos z jednoho dodatečného místa ve školce pro veřejné rozpočty představuje v průměru 10 tisíc korun ročně. Munich, 2016. http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_3_2016_Verejna_podpora_mist_ve_skolkach/IDEA_Studie_3_2016_Verejna_podpora_mist_ve_skolkach.html#p=2
- ¹⁴⁴ ILOM, VÚPSV 2015
- ¹⁴⁵ Kuchařová V., Peychlová K. 2015. Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou. Praha: VÚPSV
- ¹⁴⁶ Např. Adlous, J., G. M. Mulligan (2002) Father's child care and children's behavioral problems. *Journal of Family Issues* 23: 624-647. Harris, K. M., J. K. Marmer (1996) Poverty, paternal involvement, and adolescent well-being. *Journal of Family Issues* 17: 614-640. Harris, K. M., F. Furstenberg, J. K. Marmer (1998) Paternal involvement with adolescent in intact families: The influence of fathers over the life course. *Demography* 35: 201-216. Flouri, E., A. Buchanan (2003) The role of father involvement in children's later mental health. *Journal of adolescence* 26: 63-78. Seward, R. R., D. E. Yeatts, L. K. Zottarelli, R. G. Fletcher (2006) Fathers taking parental leave and their involvement with children. *Community, work and family* 9 (1): 1-9. Přehled dostupný také v Hašková, H., S. Saxonberg (eds.), J. Mudrák (2002) *Péče o nejmenší. Boření mýtů*. Praha. Slon.
- ¹⁴⁷ studie L. Formánkové – Family Policy and Fertilization, T.Lappejan
- ¹⁴⁸ McGinn, K, Castro, M. Lingo, L.. Harward Business School. Mums the Word! Cross-national Relationship between Maternal Employment and Gender Inequalities at Work and at Home . [online]. [cit. 12. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/15-094_fd7498c4-a33c-45f2-9826-35012bcd87b9.pdf
- ¹⁴⁹ Naopak 5,9 % rodin se dvěma dospělými a jedním dítětem a 7,8 % rodin se dvěma dětmi je ohroženo chudobou. Rodiny sólo rodičů se dvěma a více dětmi jsou ohroženy chudobou v 43,8 %. Zdroj: https://www.czso.cz/documents/10180/23178400/tk_silc2014_souhrny_popis.pdf
- ¹⁵⁰ <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/domacnosti-z-hlediska-genderu-2011-xp6kt3jwer>
- ¹⁵¹ Data MPSV. 2015.
- ¹⁵² Dudová, 2015/16
- ¹⁵³ Dudová
- ¹⁵⁴ http://www.fu-berlin.de/en/sites/dcfam-service/beruf_mit_kind/kita_gutschein_system/index.html nebo <http://svobodnaplzen.cz/zkvalitneni-sluzeb-materskych-skol-voucher-system/>
- ¹⁵⁵ Jánský, P., Kalíšková, K., Mních, D. Dopad daní a dávek na příjmovou nerovnost a relativní chudobu v České republice. Národohospodářský ústav AV ČR, v.i.i. 2016.
- ¹⁵⁶ Jedná se o uchazeče evidované na ÚP déle než 12 měsíců nebo uchazeče či zájemci o zaměstnání, kteří byli propuštěni v rámci hromadného propouštění podle § 62 zákoníku práce.
- ¹⁵⁷ Jana Seemanová a Eliška Kodyšová: Výživné na dítě: zkušenosti a stanovisko APERIA. <http://www.saminadeti.cz/clanek/vyzivne-na-dite-zkusenosti-a-stanovisko-aperia>
- ¹⁵⁸ Volejníčková, R. 2015, Genderové nerovnosti v odměňování a důchodech ČR, Gender Studies.
- ¹⁵⁹ Eurostat. 2014. [online]. [cit. 6. 1. 2016]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc340&plugin=1>
- ¹⁶⁰ *Zaostřeno na ženy a muže*. 2015. [online]. [cit. 6. 1. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-prace-a-mzdy>
- ¹⁶¹ Český statistický úřad, 2015. <https://www.czso.cz/documents/10180/26828110/csav022715.pdf/05b02590-6371-4a9b-a49b-eab44bea757f?version=1.0>

¹⁶² Carole Vincent, "Why Do Women Earn Less Than Men? A Synthesis of Findings from Canadian Microdata", CRDCN Synthesis Series, September 2013.

¹⁶³ *Zaostřeno na ženy a muže*. 2015. [online]. [cit. 6. 1. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556865/300002155501.pdf/fb7992a4-4f9a-44e9-8dbd-c1c4751c7ec5?version=1.0>.

¹⁶⁴ Volejníčková, R. 2015, Genderové nerovnosti v odměňování a důchodech ČR, Gender Studies.

¹⁶⁵ Stejnou a srovnatelnou práci podrobněji definují § 109 § 110 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁶ Toto opatření je součástí Aktualizovaných opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti žen a mužů dle usnesení vlády ze dne 12. listopadu 2014 č. 930 a jejich aktualizace dle usnesení vlády ze dne 13. července 2015 č. 566.

¹⁶⁷ Střední varianta. Viz Projekce obyvatelstva České republiky (Projekce 2013), ČSÚ, str 6. Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>

¹⁶⁸ Tamt. Střední varianta, tabulka 8.

¹⁶⁹ Lůžková péče 2013, ÚZIS, str. 15, 21, 22. Zdroj: <http://www.uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/luzkova-pece>.

¹⁷⁰ Aktuální informace ÚZIS č. 24/2014. Str. 6. Zdroj: <http://www.uzis.cz/rychle-informace/zdravotni-pojistovny-naklady-na-segmeny-zdravotni-pece-2009-2013>.

¹⁷¹ Statistická ročenka MPSV, 2014, str. 73.

¹⁷² Tamt. str 79.

¹⁷³ Podle projekce OECD tyto náklady na zajištění dlouhodobé formální péče do roku 2050 vzrostou oproti současnému stavu až trojnásobně. *OECD. Help wanted? Providing and paying for long-term care. OECD Publishing 2011. Str. 74. Projekce OECD vytvořena ve spolupráci s Evropskou komisí.* Publikace dostupná z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/social-issues-migration-health/help-wanted_9789264097759-en#page1

¹⁷⁴ Kapacita dlouhodobé lůžkové péče včetně finančních nákladů je uvedena v tabulce č. 2 v příloze.

¹⁷⁵ Podle výzkumu VÚPSV 2011 ve většině sledovaných lokalit je nejčastější důvod pro nevyužívání profesionálních služeb jejich vysoká cena, které nejsou klienti schopni nebo ochotni financovat. Viz: Pilotní výzkum způsobů zajištění péče o příjemce příspěvku na péči ve vybraných lokalitách. Praha: Markent, s.r.o. & VÚPSV, v.v.i., 2011, [online], cit. [2013-01-24], dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13765/vyzkum.pdf>

¹⁷⁶ Poskytování a financování dlouhodobé péče v zemích OECD (III), poskytování neformální péče a její dopad na zaměstnanost a zdraví./ WIJA, Petr In: Aktuální informace ÚZIS ČR. - rok 2012, č. 33/12, <http://www.uzis.cz/rychle-informace/poskytovani-financovani-dlouhodob-pece-zemich-oced-iii-poskytovani-neformalni-pece-jeji-dopad-na-za>. Dále také viz Nešporová, O., Svobodová, K., Vidovičová, L. 2008. Zajištění potřeb seniorů s důrazem na roli nestátního sektoru. Praha: VÚPSV; Zavázalová, H. 2001. Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie. Praha: Karolinum.

Svobodová, K. 2006. „Genderové aspekty stárnutí: rodina a péče o seniory.“ *Demografie*, 48 (4). 256–261.

¹⁷⁷ Viz FDV, 2015. Podpora neformálních pečovatелů, závěrečná zpráva z výzkumu, str. 10.

¹⁷⁸ FDV, 2015: Podle výsledků kvantitativního výzkumu FDV v rámci projektu Podpora neformálních pečovatелů pocítovalo 23 % pečujících silně zhoršení životní úrovně v okamžiku poskytování péče; 60 % respondentů odpovědělo, že by si nemohli dovolit neočekávaný výdaj v hodnotě 9 600 Kč, oproti 42 % obecné populace.

¹⁷⁹ Viz kapitola 2. zaměstnanost.

¹⁸⁰ Viz VÚPSV, *Sociálně zdravotní služby poskytované klientům na ošetrovatelských odděleních domovů důchodců a v léčebnách dlouhodobě nemocných se zřetelem k jejich sociální situaci a zdravotnímu stavu*. Praha 2006. Str. 48.

¹⁸¹ Vypočítáno z průměrné mzdy (<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2015>) dle zákona 187/2006 o nemocenském pojištění.

¹⁸² *OECD. Help wanted? Providing and paying for long-term care. OECD Publishing 2011. Str. 46-48.* Publikace dostupná z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/social-issues-migration-health/help-wanted_9789264097759-en#page1

¹⁸³ Jde o logické opatření, které navazuje na stávající obecně danou povinnost v rámci zákona o obcích, a která je běžná v řadě vyspělých evropských států. Města a obce mají nejbliže k občanovi a jeho potřebám. K zajištění této nové povinnosti mohou obce vytvářet svazky obcí, mikroregiony či v případě vyskytnuvší se potřeby, tj. poptávky po pečovatelské službě tuto zajistit smluvně od stávajících registrovaných poskytovatelů těchto služeb.

¹⁸⁴ Sylva Höhne, Věra Kuchařová, Kamila Svobodová, Anna Štátná, Lucie Žáčková. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus*. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2010. ISBN 978-80-7416-059-2

-
- ¹⁸⁵ Blíže viz VÚPSV. 2013. Služby pro domácnosti. Potenciální nástroj tvorby pracovních míst a boje s neformálním zaměstnáváním. [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_376.pdf
- ¹⁸⁶ Služby pro domácnosti. Potenciální nástroj tvorby pracovních míst a boje s neformálním zaměstnáváním. 2013. VÚPSV, v.v.i. Praha. [online]. [cit. 14. 4. 2016]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_376.pdf
- ¹⁸⁷ Česko v datech. 2016. *Asistovaná reprodukce je dostupnější a častější*. [online]. [cit. 26. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.ceskovdatech.cz/clanek/35-asistovana-reprodukce-je-dostupnejsi-a-capejsi-prispiva-k-tomu-ale-stale-vysiv-vek-prvorodicek/>
- ¹⁸⁸ Řežábek, Karel. 2013. *Asistovaná reprodukce v České republice 2013*. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.
- ¹⁸⁹ V České republice je asistovaná reprodukce upravena zákonem č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách. Toto se ale týká pouze žen ve věku od 22 let do dne dosažení třicátého devátého roku věku. Dolní věková hranice je snížena na 18 let při prokázané neprůchodnosti obou vejcovodů. V ceně jsou zahrnuty procedury týkající se samotného IVF a některá vyšetření před vlastním započítí IVF. Je nutné doplácet za léky ve formě injekcí, jejichž cena se pohybuje v řádech tisíců. Ženy mimo uvedené kategorie si musí hradit veškeré náklady samy.
- ¹⁹⁰ Řežábek, Karel. 2013. *Asistovaná reprodukce v České republice 2013*. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.
- ¹⁹¹ <http://www.statistikaamy.cz/2013/12/statistika-potratu-zrcadli-spolecenske-zmeny/>
- ¹⁹² Blíže viz ČSÚ. 2016. *Samovolných potratů v Česku přibylo*. [online]. [cit. 1.3.2016]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2016/01/samovolnych-potratu-v-cesku-pribylo/>
- ¹⁹³ Blíže viz tisková zpráva Ministerstva zdravotnictví [online]. [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/dokumenty/vysoka-kvalita-pecce-o-matku-a-dite-vyrazne-snizuje-umrtnost-novorozencu-i-matek_10484_3237_1.html
- ¹⁹⁴ Blíže viz např. Takács L., Kodyšová E., Seidlerová J. 2012. „Souvislost psychosociálních aspektů perinatální péče s některými zákroky a zdravotními komplikacemi v průběhu porodu.“ *Česká gynekologie*, 195–204. ISSN 1210-7832.
- ¹⁹⁵ Takács L., Mlíková Seidlerová J., Šulová L., Horáková Hoskovcová S. 2015. Social psychological predictors of satisfaction with intrapartum and postpartum care - what matters to women in Czech maternity hospitals? *Open Medicine*, 2015, č. • no. 10, s. • p. 119-127. ISSN 2391-5463.
- Takács L., Seidlerová J., Horáková Hoskovcová S., Šulová L., Štětovská I., Zejdová H., Kolumpková M.: Psychosociální aspekty v současném českém porodnictví. Kvalita perinatální péče očima rodiček. Praha, Vydavatelství Filozofické fakulty UK v Praze, 2012. 119 s. • p. ISBN 978-80-7308-431-8.
- ¹⁹⁶ Blíže viz Příloha č. 1 k usnesení vlády ze dne 11. května 2011 č. 341
- ¹⁹⁷ Zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních.
- ¹⁹⁸ Vždy vycházíme z posledních dostupných údajů.
- ¹⁹⁹ Dopady na rodiny bude nutné vyjádřit souhrnnou částkou za rok. Nyní jsou dopady vyjádřeny tak, aby co nejlépe odpovídaly konstrukci dávek a realitě.